

Kunsten
at regere retfærdigt

En håndbog for politikere

af
John Sherwin Crosby

John Sherwin Crosby
Kunsten at regere retfærdigt
En håndbog for politikere
af

John Sherwin Crosby
Oversat af J. N. Brande
efter

Government, an inquiry into the
Nature and Functions of the State

Udgivet af

Dansk Andels Forlag
1908

*

This issue by
grundskyld.dk — 2023

Indhold:

I. Kapitel. Staten skelnet fra samfundet.—Dens organisation ikke resultatet af "social overenskomst", men af tvang, grundet ene og alene på nødvendighed.—Inddeling af dens virksomheder.

II. Kapitel.—Nærmere bestemmelse af statsstyrelsens virksomheder.—Naturlige, uafhængelige rettigheder.—Staten skal våge over sine egne tarv.

III. Kapitel. Statsstyrelsens virksomheder som rettesnor ved reformlove.—Betragtninger over sympati. Moral og religion.—Den sammensatte ret til arbejde.

IV. Kapitel. Retten til jord uafhængelig.—Jord ikke ejendom.—Et retfærdigt system for jordbesiddelse og beskatning.

V. Kapitel. Ombytningsfrihed.—Naturlig konkurrence. —Personer, naturlige og kunstige.—Almindelige privilegier.—Ringene.—Borgerlig fordærvelse.

VI. Kapitel.—Det cirkulerende lovlige betalingsmiddel skal være rede penge. Udstedte alene af staten.—Hvad er rede penge?

VII. Kapitel. Den til alle politiske spørgsmåls løsning anvendelige videnskabelige metode. —Tolden, kvindens stemmeret m.m.

Forord.

Kunsten at regere er universel. Den praktiseres af enhver over enhver, med hensigter af den mest forskellige art, med fremgangsmåder, der er i høj grad forsøgs-mæssige, og med resultater, der er utilfredsstillende næsten for enhver. For en synes den at være hovedårsagen til alle sociale ondt, for en anden deres eneste lægemiddel. Der er kun ringe overensstemmelse mellem de forskellige anskuelser med hensyn til teori og praksis, mellem yderlighederne i den anarkistiske filosofi og i stats-socialismen. Visdom og magt er betegnelser, man har tillagt herskerstillingen; men et ringe kvantum visdom kan nå langt, blot det er tilstrækkelig støttet af magt. Læresætningen om kongernes af gud tildelte rettigheder var ikke mere frihedsfarlig end den opfattelse, at flertallet nødvendigvis eller i almindelighed har ret. Hævdelsen af, at styrelsens retfærdige magt hidrører fra de styredes samtykke, er sand under følelse af, at alle de styrede skulle have lige stemmeret. Men selv enstemmig samtykke kan ikke retfærdiggøre uret. Heller ikke er tilslutning selv af det største flertal nogensinde i sig selv en garanti for en retfærdig udøvelse af den borgerlige magt. Den endnu uudviklede videnskab for statsstyrelse vil indbefatte en videnskab om rettigheder, som skal formuleres. Så længe denne videnskab mangler, vil politiske reformer vedblive at være mere eller mindre forsøgs-mæssige. Men bestemte grundsætninger for statsstyrelse skulle følges, så vidt de er opdagede, og der skulle ikke spares anstrengelser for at gøre dem kendte og forståede af de vælgermasser, i hvis hænder den absolutte statsstyrelses magt og ansvar er lagt.

Sand fremskridt i statsstyrelse har i hvert tilfælde svaret til ny skridt hen imod praktisk anerkendelse af menneskets nedarvede, uafhængelige rettigheder. Der kan heller ikke være nogen fornuftig styrelsesteori, uden at den må være grundet på en klar antagelse af det, som man anses for at være oprindelige (primære), naturlige rettigheder, så vel som af den afledede (sekundære) ret, retten til selvforvar, hvoraf al borgerlig myndighed afhænger. Ledet af visse principper for naturlig ret mere end af tilstedeværelsen af lovliggjort vildfarelse og historisk fejltagelse er der på efterfølgende sider gjort forsøg på at vise den eneste nødvendige, gyldige grund eller retfærdige begrundelse for opretholdelse af en regering, at påvise det uret-

færdige i at bruge dens magt selv for de bedste formål, når disse ikke er nødvendige for det formål, for hvilket den ene og alene er dannet og opretholdt, og dernæst at inddele og bestemme dens berettigede virksomheder samt påpege klart, hvad statsstyrelsen burde gøre, så vel som, hvad den ikke burde gøre. Som brugen af den militære magt allerede er blevet mindre nødvendig, således vil der ved forøgelse af den almindelige oplysning sandsynligvis blive mindre lejlighed til udøvelse af statens hindrende og straffende virksomheder; dens magt vil i så fald hovedsagelig blive rettet hen imod styrelse af offentlige anliggender, bestyrelse af embeder og administration af de væsentligste sociale og offentlige indkomster, adskilt fra alt, som af naturen er individuelt og privat, idet dette sidste overlades til styrelse af de enkelte, hvem det naturligt tilhører, eller til de af dem frivilligt dannede organisationer, uden forrettigheder, men også uden statsstyrelsens indgriben, hvor denne ikke er nødvendig for fred eller offentlig orden.

New York, juli 1901. Forfatteren.

NB. Idet jeg præsenterer nærværende oversættelse for danske læsere, må jeg til foranstående have lov at føje, at det forekommer mig, vi i høj grad trænger til en bog som denne. En sørgelig og skæbnesvanger begrebsforvirring har overhånd i største delen af vor politik, idet man, uden at ane det uberettigede deri, behandler stat og samfund som to betegnelser for eller måske rettere som to sider af det samme væsen. Derved føres man ind på at gøre kristenpligter og samfundspligter til borgerpligter, føres ind på at anvende tvang, hvor frivillighed og frihed burde råde.

På denne begrebsforvirring hviler vort uretfærdige system for direkte beskatning. Tanken om, at den, der tjener meget, også skal svare meget i skat, er ganske simpelt udgået af erkendelsen af, at "len, som har to kjortler, bør dele med den, som ingen har." Man overser fuldstændigt, at denne lov om at komme sin næste til hjælp er en religiøs eller moralsk lov, er egentlig udtryk for, hvad mennesket må gøre for at vinde den fred og lykke, som sjælen trænger til. En sådan lov giver ikke andre mennesker og heller ingen organisation, ingen stat, ret til at stille krav. En religiøs eller moralsk lov må opfyldes frivilligt, ellers mister den sit værd. Og det er et stort spørgsmål, om ikke netop dette, at man har gjort kristenpligt og samfundspligt til tvungen borgerpligt, er den nuværende tilstands største forbandelse, idet man derved har svækket den kristelige og menneskelige ansvarsfølelse.

Og medaljen har to sider: den første er: at man ved tvang (beskatning) afnøder den velstående en part af hans ejendom til fordel for mindre velstillede eller for alle og dermed giver ham følelse af, at han har opfyldt ikke blot sin borgerpligt, men også sin menneskepligt og sin kristenpligt, medens sandheden er, at han ikke har gjort en smule andet, end at han har bøjet sig for en tvang; – den anden er: at staten med de således erhvervede midler øver kristelig og human godgørenhed. Dræber den første side af medaljen ansvarsfølelsen, er den anden i stand til at gøre det af med taknærmedelighedsfølelsen, idet statens godgørenhed ikke betragtes som den stærkeres hjælp til den svage, men som noget, man som borger har krav på, eller som en gevinst, der falder i den kloges eller påtrængendes lod.

Der vil under denne begrebsforvirring stadigt blive årsag til berettiget følelse af, at man lider uret. Gang på gang vil den dygtige og sparsommelige føle det om en ret, at jo mere han arbejder og sparer,

des mere tager man fra ham.. Og der vil ved statsgodgøreheden stadig for et flertal være grund til at spørge: hvorfor skal de andre have frem for os?

Så længe begrebsforvirringen hersker, vil vi stadig få brug for nye hundreder af love; thi stadig vil det vise sig, at de i grunden er tillempt uretfærdighed, der yderligere og yderligere må tillempe for ikke at blive alt for iøjnefaldende. Men af tillempt uretfærdighed vokser politisk demoralisation. I stedet for en kamp for retfærdighed bliver politik en spekulation i vælgernes onde instinkter, og enhver, først og fremmest politikerne, søger at komme fadet nærmest.

Skal ikke hele vor kultur forsumpe, er det nødvendigt, at dette ændres; men for at dette kan ske, må begreberne klares, så det bliver selvindlysende, hvad staten har ret til, og hvad den ikke har ret til. I nærværende oversættelse er dette vist; begrebet stat er, forekommer det mig, forklaret kort og bestemt.

Det kunne måske have været ønskeligt, om begrebet samfund havde været fyldigere behandlet. I modsætning til staten som en tvungen organisation er samfundet blot nævnt som en levende organisme. Det vil være for omfattende i et forord at komme ind på en udførlig redegørelse for dette begreb. Her skal blot siges, at det udtrykker hele det frie menneskelige samvirke, der jo, hvad det materielle angår, kan betegnes som en uhyre arbejdsdeling. Dette samvirke er fremgået af den menneskelige tilbøjelighed til at erhverve de bedst mulige kår med de mindst mulige anstrengelser, og for dem, der inden for dette samfund vil blive lykkelig, gælder det: "Hvad du vil, at menneskene skal gøre mod dig, det skal du først gøre mod dem!"

Tvangsorganisationen staten har intet andet med dette samvirke at gøre end at værne om dets fred og at håndhæve de lige, naturlige rettigheder for alle, der lever inden for samvirket. Vil staten ud over dette søge al fremme samvirket og den dermed forbundne kulturelle udvikling, går den ud over sin berettigelse, og dens virksomhed vil ved nøjere undersøgelse vise sig at være mere til skade end til gavn.

Det vil imidlertid vare længe, før menneskene til fulde lærer dette. Der er i menneskenaturen en stærk tilbøjelighed til med magt at gennemføre det, der skulle have lov til at vokse livets vækst. Det var på dette punkt, at navnlig middelalderens kirke syndede. Det er på dette punkt, at tvangsskolens mænd, hvem selv nærværende skrifts forfat-

ter ikke engang vover at bryde med, synder. Ja, at der syndes ved alle statens forsøg på at fremme religion, moral og kultur.

Men selvom vejen er trang, bør der stræbes mod målet, og dertil er nærværende oversættelse et bidrag.

Bramminge, august 1908. Oversætteren.

For at forstå politisk magt rigtigt og skelne den fra sin oprindelse, må vi klare os, hvilken tilstand der er naturlig for alle mennesker, og det er en tilstand af fuldstændig frihed til at bestemme deres handlinger og råde over deres besiddelser og personer, således som de finder det formålstjenligt inden for naturlovens grænser, uden at spørge om tilladelse eller være afhængig af noget menneskes vilje.

Locke

Den (naturloven) er bindende over hele kloden, i alle lande og til alle tider: ingen menneskelige love har værdi, om de er i uoverensstemmelse med den.

Blackstone.

Intet er uomskifteligt undtagen menneskets nedarvede og uafhængelige rettigheder.

Jefferson .

Der kan ingen begrundede rettigheder være, som er i modstrid med menneskelige rettigheder.

Lincoln

Statsstyrelsen kan være demoraliseret, og offentlig ulykke kan opstå ved, al man undlader at antage som statsanliggender det, som med rette tilkommer staten, – så vel som af styrelsens indgriben på den individuelle handlings rette område.

Henry George.

De, som gør guds gave (jorden) til privat ejendom, foregiver forgæves at være uskyldige. Thi idet de således tilegner sig de fattiges eksistensbetingelser, bliver de hver dag mordere overfor dem, der dør af mangel deraf.

Pave Gregor den Store.

Tyranni er uretmæssig udøvelse af magt.

Locke.

Kunsten at regere retfærdigt.

1. Kapitel.

Staten skelnet fra samfundet.—Dens organisation ikke resultatet af social overenskomst, men af tvang, grundet ene og alene på nødvendighed.—Inddeling af dens virksomheder.

Borgerens ansvarlighed for den folkelige styrelse afhænger lige så meget af hans indflydelse på den offentlige mening som af hans stemmegivning. Om denne indflydelse skal være til fremme for ret eller uret afhænger lige så meget af hans opfattelse af statens natur og virkemåde som af hans ærlige hensigter.

Det er hensigten på efterfølgende sider, så vidt det er muligt, at klargøre den sande og tilstrækkelige fornuftgrund til statsstyrelse, ved hvilken retfærdig begrundelse eller autoritet, såfremt der er nogen, den er dannet og opretholdt, hvilke dens retmæssige virksomheder er, og hvorledes og i hvilken udstrækning kundskab om disse virksomheder kan virke til fremme for politiske reformer og til løsning af erhvervspørgsmål, sociale- og såkaldte administrationspørgsmål.

Hvad er staten? – Under hvilken form den end kan vise sig, tilkendegiver den stedse sin tilstedeværelse gennem udøvelse af menneskelig magt, ordnet for og bestemt til at beherske opførsel. Magt er dens væsentligste bestanddel; men god statsstyrelse består i retfærdig og virksom opretholdelse og brug af borgerlig myndighed.

Født under statsstyrelsen og bestandig omgivet af dens altudjævnenende indflydelse er mennesket tilbøjeligt til at anse dens magt for ikke mindre naturlig end selve naturkræfterne og til at gøre brug af den, som han gør af dem, for et hvilket som helst formål, til hvis fuldbyrdelse den synes skikket; eller han anser stat og samfund for at være et og det samme, idet han ikke skelner, at medens dette sidste er en naturlig organisme, underkastet den almindelige udviklingslov, så er hin en kunstig mekanisme, der, for at opnå bestemte formål, er dannet af mennesker.

Man taler ofte om statsstyrelsen, staten, som 'samfundets forenede magt'; men den er i virkeligheden ikke ensbetydende med samfundet, og dens handlinger er ingensinde samfundets handlinger. Staten indbefatter ganske vist de samme individer, som udgør samfundet; den er et sammensat legeme, ordnet af visse samfundsmedlemmer, som

nøder de øvrige til at forene sig med dem til opretholdelse af organisationen; alle er tvunget til at være deltagere og til at bidrage til organisationens opretholdelse. De, som ordnede organisationen, fører opsyn med flertallet af stammen (folket) og vælger styrere, som kontrollerer de enkeltes handlinger. Men de styrendes handlinger er aldrig enstemmige, frivillige handlinger af samfundets eller af statens medlemmer, som i det mindste aldrig enstemmigt har samtykket i at blive styrede af et flertals vilje, og mange underkaster sig kun, fordi de er tvunget.

Såfremt denne tvungne organisation, til hvis opretholdelse alle og enhver nødes til at bidrage, er berettiget til at bestå, må den ud over et hvilket som helst formål, hvortil dens magt kan anvendes, have som sit egentlige formål en eller anden hensigt, som retfærdigt begrundes dens tvungne dannelse.

Hvad er dette statens egentlige formål, dens oprindelige hensigt, det mål, som er så nødvendigt, at alle personer retfærdigt kan tvinges til at forene sig i en organisation til dets opnåelse?—Med hensyn til virkningen over for ét menneske ville den stærkest mulige regering være den, der kunne øves, når alle andre forenede sig for at beherske ham, medens det svageste herredømme ville være det, som kun en enkelt mand kunne øve til at bestemme hans færd. To personer er i det mindste nødvendige, for at der kan være tale om regering, nemlig en, som hersker, og en, som beherskes.

Idet vi begynder med den simplest mulige regeringsform, den, som en mand, idet han har magten, udøver over en anden,—når ville da brugen af denne magt, som den ene udøver til begrænsning af den andens opførsel, være retfærdigt begrundet?

Den blotte kendsgerning, at den ene havde magt til at beherske den anden, kunne ikke give ham ret dertil, ellers kunne en ubetydelig forandring i forholdet mellem deres legemlige kræfter eller i forholdene omkring dem give magten til ham, der havde været den svageste, og med det samme retten til at beherske den anden. Magt kan ikke skabe ret. Der behøves intet bevis for at overtale en retfærdig tankegang om, at af to mennesker, alene på jorden, har den ene ikke ret til at beherske og begrænse den andens handlinger uden som selvforsvar; det vil sige uden til at beskytte sig selv i nydelsen af sine naturlige rettigheder. Den blotte kendsgerning, at den ene dømmer den andens handling som umoralsk, giver ham ingen ret til at hindre

eller begrænse den, efter som denne anden lige så ærligt og måske med lige så god grund kan tro om sin handling, at den er berettiget, og i tilfælde af uoverensstemmelse ville den stærkeste få overhånd og lade uretten triumfere lige så ofte som retten, og tilmed kunne denne i hvert tilfælde sige til hin: "Hvis gud og naturen giver mig frihed til at opføre mig, som jeg behager, hvad ret har da du til at hindre mig deri, så længe som jeg ikke træder hindrende i vejen for dig?" Selvforsvar har været kaldt den første naturlov, og i sandhed, den er den eneste naturlige lov, som giver det ene menneske ret til med magt at træde op mod det andet.

Hvis da af to mænd den ene ingen ret har til at tvinge den anden undtagen som selvforsvar, når ville da to af tre have ret til at tvinge eller beherske den tredje?—Hvis der kun var den første og den anden, havde denne ingen ret til at tvinge hin, hvilken større ret ville han da have blot af den grund, at der var en tredje?—Så længe ikke den første med urette trådte i vejen for enten den anden eller den tredje, havde ingen af dem ret til at tvinge ham, og hvis ingen af dem havde denne ret, kunne de heller ikke tilsammen have den; thi to gange ingen ret giver bestandig ingen ret. Lad antallet af mennesker blive ti, hundreder eller tusinder, og stadigt, så længe som den første ikke krænker en af de andres ret, har ingen af dem ret til at tvinge ham eller til at kontrollere hans opførsel, og så længe én af dem ikke har en sådan ret, kan selv alle tilsammen ikke have den. En million gange nul giver bestandig nul. Et menneskes eller et antal menneskers ret til at gribe ind i eller beherske andre menneskers handlinger afhænger da af og består alene i retten til selvforsvar og kan lige så retfærdigt udøves af én over for mange som af mange over for én.

Men skønt hver mand har ret til at forsvare sig mod uret fra andre, har ingen ret til at nøde en anden til at hjælpe ved et sådant forsvar; thi denne anden må under udøvelsen af sin egen ret til selvforsvar tage hensyn til sin egen interesse og sikkerhed og kan da afslå at yde den mindste mindretal til at hjælpe ved at hindre sådan uret.

Det ville imidlertid før eller senere blive klart, at personernes ubegrænsede udøvelse af deres ret til selvforsvar var uforenelig med de øvrige samfundsmedlemmers fulde nydelse af naturlige rettigheder: liv og lykke. Selv de, der er så fredeligt anlagt, så velmenende, at de aldrig har personlig uenighed, så uvillige til strid, at de hellere vil lide uret end fremkalde fredsforstyrrelse, ville snart finde deres fred

ødelagt og deres liv og ejendom i fare på grund af fremmedes tvist. Stridigheder mellem personer ville i den grad mangfoldiggøres, vedvare og udstrækkes, indbefattende familie, venner, naboer og nabolag, at forstyrrelse og vold ville gå ud over selv dem, som ingen personlige fjender havde, og som ingen ønskede eller havde i sinde at bedrøve, fortrædige eller forstyrre. Ingen kunne forlade sit hjem eller sin forretning med nogen sikkerhed for, at hans familie eller ejendom ville undgå tilfældig opstået vold eller forstyrrelse, fremgået af kampe, hvori han ikke personlig havde nogen som helst del. Og selvom enkelte personer var i stand tit at forsvare sig mod andre personers forulempelse eller vold, ville de dog ikke med held kunne modstå stridende parters blinde og rasende overgreb. Individets ret til selvforsvar ville være utilstrækkeligt til beskyttelse af liv og ejendom mod denne rets egen utæmmede, uregulerede udøvelse. Så ville en majoritet i magt, om ikke i flertal, organisere sig, ikke for at beskytte personer mod andre personers tiltænkte forulempelser eller vold, men for at hindre den forstyrrelse af den offentlige fred og orden, som uafvendeligt fremgår af personers frie og ubundne udøvelse af retten til selvforsvar. Retten til således at organisere sig ville ikke afhænge af det antal, som besluttede at gøre det, men af nødvendigheden af en sådan handling. Det største flertal kunne modsætte sig enhver form for eller ethvert forsøg på styrelse, idet det foretrak at leve i anarki, og dog ville selv det mindste mindretal være berettiget til at opretholde den offentlige fred og orden, hvis det kunne gøre det; thi det ville blot handle til selvforsvar. Et flertal ville kun være af betydning for at sikre den nødvendige magt.

Idet fredens bevarelse er formålet for organisationen, vil denne forbyde hvad som helst, der truer med at forstyrre freden, dermed også al den udøvelse af retten til selvforsvar, som er tilbøjelig hertil. Berettigelsen for en sådan indgriben i selvforsvarsretten hviler på selve denne ret. Skønt individet har ret til at forsvare sig, sin familie og ejendom, har han ingen ret til, idet han gør dette, at forulempe eller forstyrre sine uskyldige naboer; disse må netop ifølge deres ret til selvforsvar forhindre ham i at forulempe eller forstyrre dem og tvinge ham og alle andre individer til at holde fred og til at opgive udøvelsen af selvforsvarsretten, såfremt dette er nødvendigt for fredens bevarelse.

For at befalingen om at holde fred kan blive nøjagtigere og sikrere adlydt, og for at ingen uret skal øves ved dens gennemførelse, bliver det imidlertid nødvendigt, at de, der af lydighed mod den afstår fra udøvelsen af deres ret, bliver beskyttet med en lige så sikker og omfattende beskyttelse, som de kunne have ydet sig selv, om de havde udøvet deres ret; og efter som det er umuligt at vide, hvor fuldstændigt et forsvar den enkelte uden statens indgriben kunne yde sig selv, forpligter en sådan befaling om fred til at yde den størst mulige beskyttelse i alle de tilfælde, hvor det er forbudt den enkelte at sørge for sig selv. Heraf fremstår nødvendigheden af en regering til at sikre individerne nydelsen af naturlige rettigheder: liv, frihed og stræben efter lykke. Individets ret til beskyttelse er ikke begrundet på, at samfundet har nogen forpligtelse til at beskytte ham; men idet den organisation, som kaldes staten, for at bevare freden berøver ham udøvelsen af hans naturlige ret til selvforsvar, pådrager den sig forpligtelse til at yde ham beskyttelse.

For at statens bestræbelser for at bevare freden og sikre naturlige rettigheder kan lykkes, må den tilmed overtage og gennemføre de foretagender, om der findes sådanne, som er nødvendige for dette formål, og som på grund af deres natur eller omfang overgår området for den virksomhed, der uden statens hjælp kan udføres ved individernes særskilte eller forenede anstrengelser. Og endvidere, for at sikre fuldbyrdelsen af sit oprindelige (primære) formål: fredens bevarelse,—og opfyldelsen af dertil svarende forpligtelser: sikring af naturlige rettigheder og gennemførelse af sådanne foretagender, som ikke kan gennemføres uden dens hjælp, bliver det nødvendigt for staten at nøde alle personer inden for dens område til at bidrage til dens opretholdelse, hvilket, som det allerede er set, den ikke med rette kunne gøre, hvis dens oprindelige formål kun var beskyttelse af individuelle rettigheder. Den påtager sig en sådan beskyttelse og opretholder offentlige foretagender ene og alene, fordi det er nødvendigt til at hævde dens oprindelige (primære) formål: opretholdelsen af den offentlige fred og orden. Den kan imidlertid ikke, som den under alle forhold og til enhver tid bør og må, være sikker på at kunne fuldbyrde disse formål, med mindre den har absolut magt. Den må nødvendigvis til enhver tid være stærkere end en hvilken som helst magt, hvormed den kan få en strid at afgøre. For at sikre sin overhøjhed må den tvinge alle personer inden for dens område til at aner-

kende den, yde den bidrag og give den tilslutning. Den kan ikke være for stærk; thi det er umuligt at forudsige, hvilke krav der kan blive stillet til dens magt. Hvis det blev tilladt nogen at stå fri og uafhængig, ville staten være så meget svagere, så meget mindre i stand til at gennemtvinge ubetinget lydighed mod sine befalinger.

Således bliver hvert samfundsmedlem en del af det sammensatte legeme, som kaldes staten, ikke som resultat af en naturlov eller på grund af alles frivillige samtykke, men under tvang af dem, der går foran ved organisationen, hvori hvert medlem imidlertid har lige rettigheder, og for hvis anliggendes styrelse enhver har samme ansvar, så vidt hans indflydelse rækker.

Af den foregående korte oversigt kan samles grundlæggende kendsgerninger og principper, hvoraf en videnskab for statsstyrelse muligt kan udvikles. Der er endnu ingen sådan videnskab; thi medens andre nyttige kunster for størstedelen er nået frem til det videnskabelige stadi, så er regeringskunsten stadig blevet stående ved det forsøgsræddes. Sagen er, at medens opdagelse og opfindelse i andre kunster er bleven opmuntret og støttet med udsigt til fordel og ære, så har dadel og død været lønnen for dem, som dristede sig til at foreslå en regeringsforandring, selvom en sådan var ønskelig, eller til blot at kritisere den bestående ordning. Men er der end ingen videnskab for regering, så er der dog ingen gyldig grund til ikke ved studiet af statsstyrelsen at anvende den samme videnskabelige metode, som nu så almindeligt følges ved al anden forskning, eller hvorfor skulle der ikke tages hensyn til grundsætninger så vel som til grundlærdom, til principper så vel som til eksempler! Idet vi forsøger at opløse de mange såkaldte offentlige spørgsmål, vil mange af disse i sandhed vise sig yderst simple, når blot statens natur, årsag og retmæssige formål og den borgerlige magts nødvendighed og begrænsning er klart og nøjagtigt forstået.

De onder, om der findes sådanne, hvorfor statsstyrelsen er ansvarlig, hidrører i hvert tilfælde fra dens undladelses- eller overtrædelses-synder, fra, at den glemmer at gøre, hvad den burde gøre, eller fra, at den gør, hvad den ikke burde gøre. Når det en gang er klart forstået, hvad statsstyrelsen burde gøre, hvad der netop er dens retmæssige virkeområder, vil det være let at afgøre, hvad den ikke burde gøre; thi dens handlinger skulle være strengt begrænsede til arbejde på

dens retmæssige virkeområder, enhver anden brug bliver misbrug af dens magt.

Af hvad der er vist, vil det ses, at borgerlig magt retmæssigt kun kan bruges for et eller flere af følgende formål:

1. Til bevarelse af staten selv og opretholdelse af dens overhøjhed og uindskrænkede magt, hvilket kan betegnes som dens selvbevarende virksomhed.

2. Til bevarelse af freden og den offentlige orden, o: dens fredbevarende virksomhed.

3. Til at sikre enhver person inden for dens område lige nydelse af naturlige, uafhængelige rettigheder, o: dens retbevarende virksomhed.

4. Til fuldbyrdelse af foretagender, om der findes sådanne, som er nødvendige for fredens bevarelse og sikring af naturlige rettigheder, men som på grund af dens natur og omfang ikke uden statsstyrelsens hjælp kan gennemføres ved private personers eller selskabers virksomhed, c: dens almenvellet-tjenende virksomhed.

Udøvelsen af borgerlig magt skal være strengt begrænset til fuldbyrdelse af disse fire virksomheder, og statsstyrelsen kan misbruge sin magt ved at unnlade fuldt ud og med tilstrækkelig kraft at forfølge en eller flere af dem, eller ved at bruge den til andre formål, eller ved at låne den til fremme for personlige interesser.

II. Kapitel.

Nærmere bestemmelse af statsstyrelsens virksomheder.—Naturlige, uafhængelige rettigheder.—Staten skal våge over sine egne tarv.

Statsstyrelsens første eller selvbevarende virksomhed indbefatter alt, hvad der må gøres for at skabe og opretholde tilstrækkelig magt til tilfredsstillende fuldbyrdelse af dens andre virksomheder. Denne magt kan, som det allerede er set, ikke blive for stor; men retfærdighed kræver, at udgiften og byrden ved dens opretholdelse skal være så let som muligt og ligelig fordelt mellem befolkningen.

Siden den tjeneste, der ydes af staten, skal være til lige og almindelig fordel for alle, kræver billighed, at udgifterne ved dens udøvelse deles lige af alle. Ubemidlede personer, af hvem der i enhver stat er alt for mange, synes imidlertid ude af stand til at yde deres del, og skatterne er derfor for tiden for størstedelen udlignede på ejendom, enten direkte på, hvad menneskene erhverver, eller indirekte på, hvad de forbruger. Der er til retfærdiggørelse af denne beskatningsmetode til offentlige udgifter hævdet, at ejendomsbesiddere er i særlig gæld til staten for den beskyttelse, deres ejendom kræver, og at enhver derfor bør betale i forhold til, hvad han ejer. Denne påstand er imidlertid hverken begrundet med fornuftgrunde eller med kendsgerninger. Driftige og økonomiske ejendomsbesiddere er, som klasse betragtet, mindre besværlige og bekostelige for staten end personer uden ejendom; de er fredsbevarere, og deres ejendom skal nyde beskyttelse som en retfærdig gengældelse for deres eksempel, og fordi de har overdraget staten deres naturlige ret til at forsvare sig selv. Hvert medlem af det sammensatte legeme, som kaldes staten, bør yde lige meget til dets underhold, og der er ingen grund til, at det skal tage mere fra en borger end fra en anden undtagen som betaling for fordele, som det sætter ham i stand til at nyde frem for andre, og hvis værdi han da skal betale til det offentlige fond til almindelig fordel for alle. En sådan betaling vil imidlertid ifølge sin oprindelse ikke have en skats natur, efter som den bør erlægges, selvom der ingen offentlige udgifter og ingen trang til skatter var, i hvilket tilfælde det derved dannede fond skal deles lige mellem alle de individer, der hører til staten. Men siden der er offentlige udgifter, som bør bæres lige af alle, vil almindelig forretningssans, hvis der er et sådant

fond, hvortil alle og enhver har lige ret, foreslå, at dette netop anvendes til betaling af disse udgifter, og at der ikke skal indkræves andre skatter, før dette fond var udtømt. Hvis det skulle vise sig tilstrækkeligt til at dække alle offentlige udgifter og blev brugt dertil, ville dermed disse være delt lige mellem alle, efter som de var betalt af det fond, som ligeligt tilhørte alle. At et sådant fond findes og skal indsamles og anvendes til dækning af statens udgifter og dermed ophæve al nødvendighed af og undskyldning for de nu overhåndtagende skattesystemer, vil vise sig senere ved undersøgelsen af love angående jord, arbejde og ejendom.

Det er også under udøvelsen af denne sin første virksomhed, at staten ved diplomati eller militært forsvar beskytter sig selv mod fjendtlige indfald eller indgreb af andre staters regering. Man ser deraf klart nødvendigheden af, at alle inden for statens område nødes til tilslutning og til at bidrage til dens underhold og forsvar, eller, som det kaldes, til at opfylde deres borgerpligter.

Under udøvelsen af samme virksomhed undertrykker statsstyrelsen oprør og hindrer dele af statens område i at skille sig ud, efter som sådanne handlinger ville være uforenelige med opretholdelsen af den absolutte magt. Det virkelige udbytte af den sidste borgerkrig i de forenede stater var bestemmelsen af, om den nationale statsstyrelse skulle have absolut overhøjhed eller ikke. I denne krig blev det slået fast, at der inden for den samme stat kun kan bestå én statsstyrelse, én absolut magt, og selvbevaring er den første lov for dens tilværelse så vel som for enhver andens.

Det er endvidere under udøvelse af denne virksomhed, at staten er berettiget, hvis den i det hele er det, i sin bestræbelse for at sikre alle personer inden for dens område undervisning og opdragelse. Staten har ingen forpligtelse til at skaffe nogen person undervisning; men dens egen sikkerhed kan afhænge af den almindelige oplysning angående de ting, som vedrører statens styrelse; oplyste borgere er til enhver tid lige så nyttige som soldater i krigstid.

Statsstyrelsens anden eller fredsbevarende virksomhed indbefatter al den magtudøvelse, som ene og alene anvendes for bevarelse af freden og den offentlige orden. Skønt hver af statsstyrelsens handlinger har dette som sit endelige formål, er det dog for anskuelighedens skyld hensigtsmæssigt at skelne mellem handlinger, som direkte har dette formål, og handlinger, der i tillæg til dette deres fjernere formål

som deres direkte og øjeblikkelige formål har fuldbyrdelse af noget mellemliggende, men berettiget, fordi det er nødvendigt for den fred-bevarende virksomhed. Dertil hører den nævnte gruppe af handlinger, og dertil hører både tredje og fjerde virksomhed, der som direkte og øjeblikkelige formål har bevarelse af en eller anden naturlig rettighed eller gennemførelse af et eller andet almenvellet-tjenende foretagende.

Den fred-bevarende virksomhed udøves hovedsagelig til at forebygge og hindre handling, som på grund af sin tilbøjelighed til at forstyrre freden kunne være farlig. Det er nødvendigt for denne virksomhed, at statsstyrelsen griber ind i dens naturlige ret til selvforsvar og forbyder den håndgribelige, fredsforstyrrende udøvelse. Staten må dog, for ikke at øve uret, forud for en sådan indgriben have tilvejebragt den bedst mulige beskyttelse for enhver person. Bliver f.eks. ejendom stjålet eller uretmæssigt tilbageholdt, eller er grundarealer med urette optagne, da har den forurettede person en utvivlsom naturlig ret til at bruge magt for at komme i besiddelse af, hvad der med rette tilhører ham; men for at bevare freden og den offentlige orden hindrer staten, at der til disse formål bruges magt, og den ser sig under fuldbyrdelsen af sin fred-bevarende virksomhed berettiget til at straffe hvem som helst, der bruger magt. For at sikre sig mere bestemt og villig lydighed, så vel som af retfærdighedshensyn mod ham, som adlyder den, sørger statsstyrelsen imidlertid for ophævelse af uretten ved en fredelig tilbagelevering af ejendommen eller af grundarealernes besiddelse. Derved udøver den sin tredje eller ret-bevarende virksomhed.

Udøvelsen af den fred-bevarende virksomhed er for størstedelen rettet mod handlinger, der i almindelighed betegnes som selvtaget: det er, udtrykt i rets sproget, handlinger, der, endskønt de udøver en ikke ufortjent tvang, ville forstyrre den offentlige fred ved den dem følgende indbyrdes strid.

Statsstyrelsens tredje eller ret-bevarende virksomhed er i høj grad den mest omfattende og sammensatte af dem alle og indbefatter alt, hvad der nødvendigvis må gøres for at beskytte mennesket i nydelsen af dets naturlige, uafhængelige rettigheder, idet hvert enkelt menneske og hver enkelts ret sikres mod andre menneskers overgreb og vold. Det endelige formål for denne virksomhed, så vel som for de andre, er, som det allerede er set, bevarelsen af den offentlige fred og

orden. Men så nødvendig for dette formål er fuldbyrdelsen af virksomhedens direkte, øjeblikkelige formål: sikringen af naturlige rettigheder, at dette sidste ofte fejlagtigt er blevet antaget for det oprindelige (primære) formål, statens bemyndigende årsag og nødvendige grund. I virkeligheden er det kun et afledet (sekundært) formål og bliver kun berettiget, fordi det er nødvendigt for fredens bevarelse. Men skønt denne fredens bevarelse udgør hele begrundelsen for den borgerlige magts opretholdelse, er beskyttelse af mennesket i nydelsen af naturlige rettigheder ikke desto mindre så absolut nødvendig for fredens vedvarende bevarelse, for statens sikkerhed og for retfærdig udøvelse af dens magt, at ophavsmændene til uafhængighedserklæringen ikke var langt fra nøjagtighed, da de erklærede: "til at sikre rettigheder er statsstyrelsen indstiftet blandt menneskene." Det er lige meget, enten der tages hensyn til, hvad der er nødvendigt for at sikre dens egen vedvarende og fred-bevarende magt, eller til, at uden retfærdighed er magtudøvelse tyranni. Statsstyrelsens højeste virksomhed er at skabe lige sikkerhed for hver person indenfor dens område tillige med så fri og fuld nydelse af hver naturlig rettighed, som er forenelig med fredens bevarelse og den borgerlige magts overhøjhed.

Tilfredsstillende udøvelse af denne virksomhed er umulig uden en klar og bestemt erkendelse af menneskets naturlige rettigheder. Der har ikke været mangel på folk, som har bestræbt sig for at nægte tilstedeværelsen af sådanne rettigheder. Efter hvad man må tro, spurgte imidlertid ingen af dem alvorligt om gyldigheden af "den første naturlov", retten til selvforsvar, den ret, hvis anvendelse er almindelig anerkendt som tilhørende alle mennesker. Men uden oprindelige, naturlige rettigheder kan der ikke være nogen gyldig begrundelse for den afledede (sekundære) ret til selvforsvar; denne må i virkeligheden fremstå ved krænkelse af en eller anden oprindelig (primær) ret. Hvis mennesket ingen rettigheder havde, intet, som det var en uretfærdighed af andre at berøve ham, ville der intet være, som han med rette kunne forsvare, og heller ingen ret til selvforsvar. Uden rettigheder kan der ikke være nogen uret, som kun er en krænkelse af rettigheder, og uden uret kan der ikke være nogen retfærdig begrundelse for statsstyrelse; thi der kan ikke være nogen retfærdighed i at hindre, hvad der ikke var uret, eller i at fremtvinge, hvad der ikke var ret. Staten kan ikke gøre ret til uret eller uret til ret.

Ved naturlige rettigheder menes simpelthen de forhold, hvori hvert menneske af selve tilværelsens natur er stillet til universet, og til hvis bevarelse mod ødelæggelse eller krænkelse han retmæssigt må bruge hvilken som helst tvang, der er nødvendig.

Hvilke er disse forhold?—Det første, der melder sig, er selve livet; at tage det fra mennesket indrømmes i almindelighed at være uret, medmindre det er nødvendigt under forsvar for liv. Mord var ikke mindre uret, før de ti bud blev givet, end efter, idet budet: "du skal ikke myrde!", kun blev udtalelse af en lov, der bestod i selve tingenes natur. Hvert menneske har af naturen ret til at sige til ethvert andet menneske: du skal ikke myrde mig, og jeg vil dræbe dig, om det er nødvendigt, for at hindre dig i at tage mit liv.

Idet retten til liv bliver den mest ophøjede af alle rettigheder, oprindelig og så hellig, at den kan berettig selv til det at tage liv, om det er nødvendigt til dets forsvar, må denne ret berettig livets ejer til nydelse af, hvad naturen bestandigt har gjort nødvendigt for eller ydet til dets opretholdelse, underhold og vedvarende sundhed. Mennesket må derfor have en naturlig ret til at nyde alt, hvad der er nødvendigt til bevarelse af en tilværelse så sund og lykkelig, som han kan hævde den ved at benytte sig af alle de betingelser, naturen yder til dette formål. Til dette formål skulle mennesket have frihed til at bruge sine åndelige evner og sin legemlige kraft, ikke blot, når det gjaldt at beskytte ham selv mod vold, men også til arbejde for føde og klæder og husly, samt til at søge, optage og bruge de mest tjenlige pladser (lokaliteter) til hans underhold såvel som til sikring af hans sundhed og lykke. Den eneste naturlige og retfærdige begrænsning af en sådan frihed er den, der er nødvendig for, at andre mennesker kan nyde lige så stor frihed. Denne frihed betyder ikke blot frihed for fængsel, for personligt slaveri, ikke blot fraværelse af tvang over for menneskets handlinger på et givet sted eller bestemte steder, men frihed til at gå, når som helst, og forblive, hvor som helst han mener det bedst, og til at optage og bruge, hvilken som helst plads eller lejlighed, naturen har dannet til fremme for hans lykke. Det er ingen fuldstændig frihed, som savner denne frihed, mod hvis unødvendige krænkelse eller båndlæggelse af andre et menneske er lige så berettiget til at forsvare sig som mod angreb på hans liv.

En anden naturlig ret, som i almindelighed har fået en særlig stilling, er retten til ejendom. Under udøvelsen af sin frihed arbejder

mennesket for at frembringe, hvad der er nødvendigt eller fremmede for hans liv og lykke. Men for at hans arbejde ikke skal være forgæves, ilt hans frihed kan være fuldstændig, må han have ret til at bestemme over, anvende og bruge sit arbejdsudbytte, således som det synes ham bedst. Udbyttet kaldes ejendom, fordi det som tilhører er knyttet til frembringeren. Ejeren, som ejer, c: hans eget. Det er hans, ikke fordi det er nødvendigt for hans liv og lykke, men fordi det er frembragt af ham. Det kan blive nødvendigt for ham, for at bevare sit liv, at tilegne sig et andet menneskes ejendom, og det uden ejerens tilladelse. Men en sådan tilegnelse ville, om den end var nødvendig, lige så lidt gøre det tilegnede til hans ejendom, som det i selvforsvar at tage et andet menneskes liv ville gøre dette liv til hans eget. Retten til ejendom er en naturlig ret, fuldkommen lige for alle mennesker, fordi den er nødvendig for menneskets tilværelse. Den er en bestanddel af retten til arbejde, og eftersom der for det arbejde, et menneske, om han vil, må yde, ikke er andre naturlige eller berettigede grænser end dem, der foreskrives af hans naturlige evner og adkomster, så kan der for arten og mængden af den ejendom, et menneske må besidde, ikke være andre berettigede grænser end dem, der er foreskrevet af naturen.

Liv, frihed og ejendom udgør en kort og klar inddeling af menneskets naturlige rettigheder, idet liv og frihed er til stede fra naturen, og ejendom erhverves gennem udøvelse af frihed. Der er imidlertid to veje til erhvervelse af ejendom: man kan skaffe sig en bestemt art af ejendom ved at frembringe den; men man kan også modtage den i bytte for anden ejendom eller for arbejde, c: ved handel eller ombytning, som, skønt den kun er udøvelse af frihed, ikke desto mindre af anskuelighedshensyn kan opstilles som en af menneskets naturlige rettigheder. Et menneske kan have frembragt en vis art af ejendom, men være i trang for anden ejendom, som han er ude af stand til at frembringe direkte ved sit eget arbejde, og han kan da ønske at ombytte noget af den, han har, med noget af den, han savner, f.eks. brød for kød. Hvis han finder et andet menneske villigt til at gøre byttet, hvortil de frivilligt og enstemmigt samtykker, kommer derved brødet til at tilhøre ham, som havde kødet, der til gengæld kommer til at tilhøre ham, som havde brødet. Retten til handel eller ombytning hidrører naturligt og nødvendigt fra retten til frihed og retten til ejendom. Under dens udøvelse kan ejendom blive bortbyttet for ejendom

eller arbejde, og arbejde for arbejde, idet salg af arbejde blot bliver salg af arbejdsudbyttet, hvad dette end må vise sig at være, det er overførelse af ejendomme, hidrørende fra arbejde.

Retten til selvforsvar er, skønt den er naturlig og uafhængelig, afledet (sekundær), idet den kun opstår ved krænkelse af en eller flere af de ovennævnte (primære) rettigheder: liv, frihed, ejendom og ombytning. Det er for virksomt og ikke uretfærdigt at kunne båndlægge og regulere udøvelsen af denne afledede (sekundære) ret, at staten under udøvelsen af sin tredje virksomhed påtager sig og er forpligtet til at sikre nydelsen af oprindelige (primære) rettigheder. Dette søger den at fuldbyrde gennem vedtagelse og gennemførelse af borgerlige og kriminelle love, der som deres egentlige formål har bestemmelsen af rettigheder og sikring af deres nydelse gennem direkte beskyttelse og ved at pålægge afskrækkende straf for deres krænkelse.

Statsstyrelsens fjerde eller almenvellet-tjenende virksomhed har, som sit øjeblikkelige formål, udførelse af foretagender og opretholdelse af foranstaltninger, som er nødvendige for en fredelig nydelse af alle naturlige rettigheder, og som ikke kan gennemføres til gavn for alle uden ved statens hjælp. Retten til frihed indbefatter, f.eks., som det allerede er set, ikke blot ret til at optage og bruge tilstedeværende naturlige betingelser eller jord, men også frihed til at drage fra sted til sted, c: bevægelsesretten. Men ved at drage fra sted til sted bliver det nødvendigt at passere mellemliggende pladser, som kan være i andres retmæssige besiddelse; disses rettigheder vil blive krænkede ved færdselen, og ved et forsvar for rettighederne forstyrres freden. Herved bliver det, for at bevare freden og tillige sikre bevægelsesretten eller -friheden, nødvendigt at danne og vedligeholde landeveje, hvorpå alle mennesker til enhver tid frit kan færdes efter behag. Det er klart, at statsstyrelsen ikke er begrænset til dannelse og vedligeholdelse af almindelige landeveje og gader, men at det samme princip kan anvendes overfor de store jernbaner, som strækker sig gennem landet, og som ikke kan bygges eller benyttes uden statens hjælp og myndighed.

Det samme princip anvendes overfor hvert naturligt monopol og ved hvert nødvendigt foretagende, som er af en sådan natur eller udstrækning, at det ikke kan gennemføres som et privat foretagende ved naturlige personers særskilte eller forenede uhjulpne anstrengelser. Til denne klasse hører sporveje, vandværk, anlæg af gasværk og

elektrisk lys, telegraf og telefon. Hvis et postvæsen, et sikkert bankvæsen og et møntsystem er offentlige nødvendigheder og ikke kan opretholdes uden statsstyrelsens hjælp, skal denne under udøvelsen af sin virksomhed sørge for og kontrollere dem. Statsstyrelsen skal imidlertid ikke påtage sig at udføre noget fordelagtigt arbejde eller nogen forretning, som kan udføres fredeligt af naturlige personer uden dens hjælp. At gøre dette ville være at gribe uberettiget ind i naturlig lejlighed til livets underhold og lykkens forfølgelse og at berøve mennesket naturlige rettigheder i stedet for at sikre ham den. At et foretagende synes ønskeligt eller ville give fordelagtige resultater, er i sig selv ikke tilstrækkelig grund til, at staten skal påtage sig eller hjælpe ved dets udførelse. Den kendsgerning, at et givet eller foreslået foretagende overgår uhjulpne personlige evners område, er heller ikke alene tilstrækkeligt til at begrunde, at statsstyrelsen overtager det eller hjælper ved dets udførelse. Statsstyrelsen kan med rette kun påtage sig ting, som er nødvendige for virksom udøvelse af dens oprindelige eller fred-bevarende virksomhed.

Alle disse fire virksomheder skal i hvert tilfælde fuldbyrdes af selve statsstyrelsen gennem dens egne særlige embedsmænd, der skal være uafhængige af alle og enhver interesse undtagen af offentlighedens. Adskillelse af stat og kirke er for en god statsstyrelse ikke mere betydningsfuld end adskillelse af staten fra private interesser, hvad deres navn og natur end er. Ingen kan tjene to herrer, heller ikke kan den mand, der dels er i statens, dels i et privat forbunds tjeneste, ventes at yde offentligheden den bedste tjeneste; i særdeleshed vil han ikke gøre det, hvis han skylder private monopolejere sin stilling og indflydelse. Staten skal ikke have nogen naturlig eller kunstig delagtighed med private personer. Den skal våge over sine egne tarv.

III. Kapitel.

Statsstyrelsens virksomheder som rettesnor ved reformlove.— Betragtninger over sympati, moral og religion.—Den sammensatte ret til arbejde.

Hvis den foregående teori for statsstyrelse er rigtig, opstår naturligt spørgsmålet om, hvortil den kan indskrænkes til at virke og, hvis dette er bestemt, hvorledes?

Hvis der frembød sig en lejlighed til at oprette statsstyrelse i et samfund, som hidtil havde levet i naturtilstand uden noget bånd af stats- eller bylove, måtte det ikke være vanskeligt at skabe en samling love, der var grundet på rigtige principper. Der er imidlertid intet sådant samfund. Ligesom menneskene af nødvendighed var tvungne til at bygge huse, længe før der var en videnskab for bygningskunst, således har de fra først af været nødt til at tilvejebringe og opretholde statsstyrelse, selvom de som oftest kun havde ringe kendskab til de principper, hvorefter en sådan styrelse skulle føres. Men medens man kan forlade utilfredsstillende huse og flytte ind i ny, må en statsstyrelse omformes, og medens omformningsværket går for sig, må den bevares og sættes i stand til stadigt at kunne udføre sin oprindelige (primære) virksomhed.

Bestående love og lovliggjorte sædvaner må undersøges med den hensigt at komme til klarhed over: for det første, hvilken af statens retmæssige virksomheder de henholdsvis er bestemt til at tjene, og for det andet, hvorvidt de kan anses for at opfylde det formål, for hvilket de var bestemt. Enhver lov eller sædvane, som ikke er nødvendig for opfyldelse af en eller anden af disse virksomheder, bør ophæves eller tilintetgøres, medens nødvendige love skal formes og gennemføres således, at de kun virker for deres retmæssige formål. Den blot tilfældige virkning af skødesløst formede eller snedigt op-tænkte love frembringer ofte større onder end andre, til hvis tjeneste de ærligt eller tilsyneladende er vedtaget. Er der nogen naturlig ret, hvis lige nydelse statsstyrelsen ikke har sikret alle personer, hvad enten dette er på grund af styrelsens mangel på evne til at opdage tilværelsen af en sådan ret eller af dens praktiske anerkendelse af såkaldte erhvervede rettigheder, som kun er opfundne krav, og som er uforenelige med nydelsen af den naturlige ret, da må spørgsmålet

rejses om, hvorvidt denne skal sikres ved afskaffelse af bestående love, ved vedtagelse af nye love eller både ved afskaffelse og vedtagelse.

Grænserne for dette kapitel udelukker en omfattende systematisk undersøgelse af bestående love, som kun vil blive omtalt, for så vidt dette er nødvendigt for at anskueliggøre anvendelsen af rigtige principper ved arbejdet for politisk reform og til at antyde en fornuftig om ikke videnskabelig løsning af visse såkaldte administrations-spørgsmål.

Det første spørgsmål, der må gøres med hensyn til enhver reform, som foreslås til gennemførelse ved lovgivning, er, om dens formål er blandt dem, til hvis fuldbyrdelse borgerlig myndighed retmæssigt kan bruges, og om statsstyrelsen er ansvarlig for tilværelsen eller ikke-tilværelsen af det, som søges afskaffet eller frembragt ved deres ikrafttræden. Betragtninger over sympati, moral eller religion er aldrig i sig selv alene tilstrækkelig begrundelse for, at statsstyrelsen skrider til handling, om de end kan tjene til at vække opmærksomhed for misbrugen af dens magt. Hvis det, f.eks. ved undersøgelse af søndagslove, viste sig, at deres hele formål var at fremtvinge overholdelse af eller respekt for søndagen som en religiøs pligt, da vil de være helt ubegrundede, ligegyldigt hvor hellig dagen af nogle kan anses for at være, ligegyldigt hvor hellig den i virkeligheden kan være. Intet menneske har en naturlig ret eller nogen som helst ret til at tvinge en anden til at agte dette; heller ikke har alle andre mennesker tilsammen ret til hos noget menneske at fremtvinge dens overholdelse som religiøs pligt. Hvis det imidlertid er nødvendigt for menneskets sundhed og lykke, at det hver syvende dag har lejlighed til at hvile fra sin daglige gerning, da er en sådan lejlighed en naturlig ret, og er statsstyrelsens hjælp nødvendig for at sikre dens nydelse, bliver det statsens pligt under udøvelsen af dens tredje eller retbevarende virksomhed at yde denne hjælp. Det er tilmed klart, at love, der kun har fuldbyrdelse af dette formål til hensigt, ikke vil forbyde nogen handling, med mindre denne hindrer mennesker i at bruge dagen til hvile og vederkvægelse. Staten har ingen ret til at bestemme, på hvilken måde et menneske skal hvile. Den har heller ingen ret til at forbyde ham at arbejde om søndagen, hvis han ønsker at gøre det. Den har fuldført sin pligt, når den sikrer ham absolut frihed for arbejde, til adspredelse eller hvile, eftersom han helst vil,

forudsat at han ikke derved griber ind i noget andet menneskes lige frihed.

Den samme række af fornuftslutninger anvendes over for alle love, der som formål har fremtvingelse af blot religiøse eller moralske pligter. At gudsbespottelse, løgnagtighed, drukkenskab, utugt eller tyveri er krænkelse af religiøs forpligtelse eller er moralsk forkasteligt, er ingen tilstrækkelig grund til, at staten skal forbyde den. Det ville være misbrug af borgerlig magt, om den benyttedes til et sådant formål, med mindre det er nødvendigt at forhindre den for at sikre en eller anden naturlig ret eller for bevarelsen af den offentlige fred og orden. Det kan heller ikke antages, at moralen eller sand religion vil lide ved, at den borgerlige magts udøvelse blev indskrænket til dens retmæssige formål, skønt almægtig visdom og magt kunne have nødt alle mennesker til at være moralske og religiøse, er der givet hvert menneske frihed til at gå fortabt, hvis han vælger at gøre det, og intet andet menneske har nogen naturlig eller erhvervet ret til at hindre ham deri, og endnu mindre til at tvinge andre mennesker til at betale skatter til hjælp for sådan hindring. Der har været tider, da nidkære herskere har tvunget hele samfund til at bekende en bestemt tro eller til at deltage i visse religiøse handlinger. Tusinder af kristne blev, f.eks., på én dag kristne af navn efter befaling af en sejrrik kejser. En sådan handling var tyrannisk ligesom hvert af statens forsøg på at gribe ind i religiøs overbevisning eller i mangel deraf.

Den mest gunstige statsstyrelse for moral og for ren ubesmittet religion er den, der sikrer hvert menneske nydelsen af den fuldeste frihed, som er forenelig med den offentlige fred og orden, frihed til at udøve hvilken som helst indflydelse han kan, ved forkyndelse og ved eksempel, ved personlig virken og ved frivillig sammenslutning i religiøse eller i andre samfund til oplysning og forbedring af ham selv og af hans medmennesker. Der kan ingen tvivl være om, at statens forsøg på ved egenmægtige handlinger at fremme religion og moral i høj grad har hindret religionens og moralens fremgang. Frihed for tanke, frihed for tale, frihed for handling overfor hvert emne eller spørgsmål er rettigheder, hvis nydelse en retfærdig statsstyrelse er forpligtet til at sikre hver borger: jøde og muhamedaner, kristen og hedning, katolik og protestant, troende og vantro. Den vantro har ikke mere ret til at beherske den troende i trossager end i andre sager, og ikke mere ret har den troende til at beherske den vantro. Staten

har da heller ingen ret til at gøre, hvad ingen af de individer, den omfatter, ville have ret til at gøre.

Og lige så lidt som staten med rette er en religiøs institution, lige så lidt er den med rette en velgørende eller almissegivende institution. Sympati er en ædel følelse, som mennesket skulle have ret til at følge; men ingen kan med rette tvinges til at lyde andres følelser, hvor ædle disse end er.

Et antal mennesker kan gøre frivillige, forenede anstrengelser for ophævelse af en lidelse af en eller anden art; men de kan ikke med rette tvinge andre, som ikke er ansvarlige for denne lidelse, til at bidrage til dens ophævelse. Love til hjælp af de nødlidende fattige må, hvis de er begrundede, have en anden begrundelse end sympati, en anden begrundelse end en virkelig eller formodet moralsk forpligtelse, som binder den enkelte til at afhjælpe en fattigdom, for hvis tilværelse han på ingen måde er ansvarlig. Denne begrundelse, hvis der er en sådan, må bestå i den kendsgerning, at sådanne love er nødvendige for udøvelsen af en eller flere af statsstyrelsens fire virksomheder. Det kan heller ikke betvivles, at en sådan begrundelse findes. Under udøvelsen af sin anden, fred-bevarende, virksomhed må staten tage forholdsregler mod freds forstyrrende, lovtrodsende hunger. Et for stort antal sultende mennesker ville endog true selve staten ved at gøre den kraftløs til udøvelse af dens første eller selvbevarende virksomhed.

Der er imidlertid en tiltagende opfattelse af, at de bestående stater er forpligtede til at sørge for de nødlidende, ikke særligt på grund af den oprindelige og direkte forpligtelse til udøvelse af berettigede virksomheder, men på grund af en indirekte, afledet (sekundær) forpligtelse, som fremstår af, at statsstyrelserne undlader tilstrækkelig virksomt at udøve disse virksomheder, kort sagt, at staten er ansvarlig for meget af den bestående fattigdom og derfor bør ophæve den. Hvis en sådan antagelse er velbegrundet, er det klart, at staten i stedet for at gennemføre en erstatnings-lovgivning, som falskeligt kaldes human, hellere skulle rette sine anstrengelser mod at opdage og fjerne, hvad der fra statsstyrelsens side foranlediger fattigdom. Det er muligt, at hvis statsstyrelsen virksomt udøvede alle sine berettigede virksomheder og dermed sikrede alle sine borgere den fulde nydelse af deres naturlige rettigheder, ville der ikke være mere fattigdom end, at denne ville mødes af hurtig og tilstrækkelig hjælp fra dem, hvis

hjerter naturligt bevæges af medfølelse med de lidende. Da måtte det i sandhed være det på grund af, at den forsømmer at bevare visse naturlige forhold eller vilkår, som uafhængigt af det forhold, de kan stå i til arbejdet, er naturlige rettigheder, som hvert menneske med rette kan hævde sig nydelsen af, hvad enten hensigten er at opnå arbejde, eller der er et andet mål. Disse rettigheder kan på grund af deres forhold til arbejdet og for undersøgelsens anskueligheds skyld kaldes arbejdsrettigheder. Om statsstyrelsen udøver sin pligt mod arbejdet, afhænger af, om den sikrer alle personer lige nydelse af disse arbejdsrettigheder.

Hvilke er disse rettigheder, disse naturlige vilkår, på hvis tilværelse fuld og ubeskåren nydelse af arbejdet og dets berettigede resultat afhænger?

For det første: arbejdet må nødvendigvis være knyttet til jord, den eneste kilde, hvoraf arbejdsprodukter til livets ophold kan drages. Arbejderen må bestandig have en plads i og på hvilken han kan være og arbejde. Optagelse og brug af jord er derfor en arbejdsrettighed, en ret, til hvis nydelse mennesket imidlertid, som det allerede er set, er berettiget som følge af hans ret til frihed.

For det andet: for at hans arbejde ikke skal være forgæves, må arbejderen bestemme over og nyde dets produkt. Retten til ejendom bliver derved i sig selv en arbejdsrettighed.

For det tredje: et menneske kan finde det belejligt, fordelagtigt ja endog nødvendigt for fuld nydelse af sit arbejdsudbytte at ombytte dette eller en del deraf med produkter af et andet menneskes arbejde; eller de kan begge ønske at bytte arbejde for arbejde; eller en kan være villig til at give og en anden til at modtage en bestemt pris for særligt arbejde. Retten til ombytning (kontrakt) bliver derved også en arbejdsrettighed, hvis fulde nydelse afhænger af friheden til at købe, sælge eller ombytte, det være sig arbejde eller ejendom, arbejdsudbyttet.

De naturlige, fornuftige og nødvendige vilkår, hvis nydelse statsstyrelsen under udøvelsen af sin retbevarende virksomhed overfor arbejdet er forpligtet til at sikre, er da følgende:

1. Frihed til optagelse af jord; thi skønt et menneske kan sælge sit arbejde til en anden, kan han ikke give afkald på sin naturlige ret til at arbejde direkte for sig selv. En sådan ret kan nemlig blive nødvendig for hans livs ophold, når ingen ønsker at købe hans arbejde eller

er villig eller i stand til at betale ham tilstrækkeligt til livets underhold derfor.

2. Frihed til at bestemme over og nyde sit arbejdes produkt, eller sikring af ejendom.

3. Frihed til at ombytte sit arbejde for ejendom eller arbejde, som andre kan være villige til at give i bytte derfor, eller frihed til overens-komst (kontrakt) omfattende det naturlige marked for køb og salg af arbejde og ejendom. Denne frihed må med hensyn til person eller sted være uden anden indskrænkning, indgriben i eller begrænsning af pris eller fordel end den, der følger af naturlig konkurrence, c: enhver må have samme ret, nyde samme lejlighed som andre mennesker, af hvem ingen har nogen eneret eller andre forrettigheder end de, der består på grund af forskel på individernes naturlige evner.

Sikrer statsstyrelsen disse rettigheder, c: nydelsen af naturlig lejlighed til optagelse og brug af jord, retten til ejendom og frihed til ombytning (kontrakt), hvilket den under udøvelsen af sin ret-bevarende virksomhed er forpligtiget til at gøre, da kan der ikke være nogen berettiget grund til lovgivning angående arbejdet ud over, hvad der er nødvendigt for at bevare den offentlige fred og orden. Er på den anden side naturlig lejlighed til optagelse og brug af jord ikke bevaret og holdt lige åben for alle personer, eller er sikring af ejendom eller fuldstændig frihed til ombytning ikke fuldt ud opretholdt, så er som følge deraf den sammensatte ret til arbejde ikke sikret, og det påhviler staten under udøvelsen af dens ret-bevarende virksomhed at optage forholdsregler, som er tilstrækkelige til bevarelse af alle de vilkår, der er nødvendige for den fuldstændige nydelse af denne ret.

IV. Kapitel.

Retten til jord uafhængelig.—Jord ikke ejendom.—Et retfærdigt system for jordbesiddelse og beskatning.

For at bestemme, om den naturlige lejlighed og ret til at optage og bruge jord er tilstrækkelig sikret alle personer, må opmærksomheden rettes mod de bestående love om jord og det lovliggjorte system for jordeje. Under dette system er jord agtet og behandlet som ejendom, der kan købes og sælges og kan samles og tilbageholdes til særlig fordel og profit for hvem som helst loven erklærer for at være dens ejer, som må besidde så meget, han kan erhverve sig.

Der må da først spørges, om jord er ejendom, og, hvis ikke, om den kan behandles som sådan uden krænkelse af noget naturligt forhold eller vilkår eller nogen ret, som statsstyrelsen er forpligtet til at sikre. Og det kan, selv med fare for at gentage tanker, som allerede er udtrykt, være nyttigt omhyggelig at undersøge hvert menneskes ret til jord, hvorpå han kan leve og arbejde, så vel som kravet om ret til at eje jord.

Eftersom jord er lige så naturligt som mennesket selv,—er ikke produkt af hans arbejde, kan ikke forøges eller formindskes af ham, men er derimod et nødvendigt vilkår for hans tilværelse på jorden—står alle mennesker tilsammen i et bestemt og ensartet forhold til jord. Hvorledes og hvornår kommer da et menneske til at stå i et andet derfra forskelligt forhold dertil? Lad os, for at komme til klarhed over natur og udstrækning af den almindelige og naturlige ret til jord, antage, at der kun var ét menneske på jorden. Hans naturlige ret til jord vil sikkert være den samme, som om han ikke var ene. I hvilket forhold vil han stå til jord? Han vil for at bestå være afhængig af den og vil have uomtvistet, utvivlsom ret til at optage og bruge så meget af den, som var nødvendig for livets nydelse og underhold. Optagelse og brug vil være hans ret, og omfanget af hans personlige fornødenheder vil, både hvad tid og sted angår, danne grænsen for denne ret og det dertil svarende krav. Et hvilket som helst andet krav vil være lige så ørkesløst og ubegrundet som kravet om at råde over månen. Antag, at antallet af personer på jorden bliver forøget ved, at der kommer andre mennesker. Hvilken virkning vil deres tilstedeværelse have på det første menneskes ret? Vil den derved forøges eller for-

mindskes; vil dens natur eller omfang eller hans forhold til jorden på nogen måde blive forandret fra, hvad det havde været? Der vil være den samme nødvendighed for ham som før til at bruge jord i det samme omfang, hverken mere eller mindre. Han havde før de andre menneskers ankomst ingen grund til at kræve mere, end han personlig kunne bruge, og den eneste mulige grund for ham til nu at kræve mere vil være, at nogen kunne udnytte den til hans fordel. Men hvor meget han end kunne ønske dette, kan han dog lige så lidt kræve det som en ret, som de andre kan have ret til at tvinge ham til at bearbejde den for dem. Hvilken som helst ret til jord, han havde, mens han var ene på jorden, bliver tilbage hos ham i et samfund, af hvilket hvert medlem har samme ret. Selvom der ikke var nok til alle, vil hver ifølge retten til selvforsvar være berettiget til at forsvare sin brug af så meget, som var nødvendigt til hans underhold. På grund af retten til frihed medfører denne hvert menneskes naturlige ret til at optage og bruge så megen jord, som er nødvendig og passende for hans underhold, frihed og ret til med dette formål at tage i besiddelse af den jord, som ikke med samme formål allerede er optaget af et andet menneske. Hvis et areal, som han har optaget, viser sig utilfredsstillende, må han efter naturlig ret og lov opgive det og tage et andet. Så længe han imidlertid besidder tilstrækkelig jord til sit underhold, kan han ikke med rette som tillæg dertil tage og besidde anden jord og derved udelukke andre mennesker, eftersom han udøver, tilfredsstillende og udtømmer sin naturlige ret ved at beholde sin første besiddelse. Intet menneske kan have dobbelt ret til jord eller ret til at besidde mere, end han behøver, og derved udelukke andre mennesker. Har noget menneske mere jord, end han behøver for sine personlige fornødenheder, må det være andre menneskers ret at optage og bruge det overflødige. Et menneske kan heller ikke komme i besiddelse af nogen anden end sin egen naturlige ret til jord, medmindre han køber denne ret af et andet menneske. Sandheden af denne fremstilling vil vise sig af den selvindlysende kendsgerning, at alle såkaldte rettigheder er udledt enten fra naturlige rettigheder eller fra stats- eller kommunelove; de er enten tildelt af naturen eller sammenstillet af mennesker. Naturen giver alle mennesker den samme ret til jord; hvis noget menneske har en anden ret, må han have købt den af andre mennesker. Men eftersom intet menneske har mere end naturlig ret til at begynde med, og eftersom intet

menneske kan skille sig af med mere, end han har, kan ingen mennesker, selv ikke det største flertal, overdrage andet end deres naturlige ret til noget andet menneske, og et menneskes krav på mere end sin egen naturlige ret til jord må nødvendigvis være grundet på og bestå af et andet menneskes eller andre menneskers naturlige ret, som er overdraget til ham og er blevet hans, hvis den i det hele er det, på grund af en sådan overdragelse.

Men er det mere rimeligt at antage, at noget menneske nogensinde, selvom han kunne, ville skille sig af med sin naturlige ret til brugen af jord eller overgive den til en anden, end at han ville overdrage en anden sin ret til at bruge lys og luft (hvilket han i virkeligheden ville gøre, idet han gav slip på sin ret til jord)? Han kunne ganske vist overgive besiddelsen af et særligt stykke jord til en anden; men dette vil nødvendigvis være under forudsætning af, at han kunne finde og bruge et andet stykke; ellers ville han skille sig af med de nødvendige betingelser for selve livet, og den, til hvem overdragelsen fandt sted, ville blive skyldig i drab, med mindre han som betingelse for besiddelsen af den overdragne jord anerkendte og påtog sig forpligtelsen til at lade overdrageren blive og ernære sig på denne eller på anden jord, som var i køberens besiddelse. Men dette er en indrømmelse af, at retten til at optage og bruge jord er uafhængelig og kan ikke overdrages til en anden eller af den ene tages fra den anden. Det særlige eje eller besiddelse af jord, som et andet menneske har naturlig ret til at bruge, og hvoraf hans underhold er afhængigt, må nødvendigvis indbefatte ikke blot eje af jorden, men også af mennesket selv tilligemed retten til at berøve ham selve livet.

Men når det ikke er rimeligt at antage, at noget menneske, selvom han kunne, frivilligt ville skille sig ved sin naturlige ret til jord, er det da mere rimeligt at tænke, at noget menneske, som var i besiddelse af, og som nød sin egen naturlige ret, ville forlange at komme i besiddelse af en andens ret? Hvilken fordel ville det være for et menneske, som havde og nød retten til at indånde al den luft, han ønskede, at komme i besiddelse af en andens tilsvarende ret? Eller, som det allerede er antydnet, hvilken brug kunne han, idet han havde og nød retten til at bruge al den jord, han kunne, gøre af en andens tilsvarende ret, medmindre han kunne benytte manden tilligemed og på jorden?

Det må være klart, at hvis noget menneske skal have større adkomst til jord, end han har af naturen, må han erhverve sig denne fra et andet menneske eller fra andre mennesker. Men hvilken adkomst til et bestemt stykke jord kan et menneske give et andet? Den, som afstår besiddelsen, må, som det allerede er set, gøre dette under forventning om at kunne optage et andet stykke jord. Med hvilken ret kan han tage dette andet stykke i besiddelse? Det kan kun ske på grundlag af hans naturlige ret. Men, hvis han, idet han afstår besiddelsen af et bestemt stykke jord, beholder og fører med sig den eneste ret, hvorved han havde stykket, hvilken ret eller adkomst kan han da give den, som han overdrager besiddelsen? Denne sidste overtager og beholder besiddelsen alene i kraft af sin egen naturlige ret, som hverken kan forøges eller formindskes ved nogen handling af ham selv eller af andre mennesker. Den naturlige ret til jord, således som den findes indbefattet i retten til frihed, er uafhængelig og besiddes overalt og til enhver tid i samme grad af alle mennesker, af hvem ingen nogensinde kan skille sig af med den eller komme i besiddelse af større, mindre eller anderledes beskaffet ret til jord. Hvert krav på adkomst til og hver besiddelse af jord må rette sig efter alle menneskers naturlige ret, og ethvert system for jordejere, som undlader at sikre alle mennesker nydelsen af denne ret, består i kraft af en krænkelse af retten. Det af de bestående love og sædvaner anerkendte og opretholdte krav om særeje af jord er uden begrundelse i naturen og kan kun gennemtvinges ved krænkelse af naturlig ret. I stedet for at sikre naturlige rettigheder bruger staten, ved opretholdelsen af det bestående system for jordejere, sin magt til deres ødelæggelse. I stedet for at være fast ejendom, som den kaldes, er jord i virkeligheden slet ikke ejendom, og den vildfarelse, hvorefter den er anset for og behandlet som ejendom, er langt fra uskyldig.

For at alle mennesker kan nyde deres naturlige ret til jord, skal det være muligt for ethvert menneske, som ikke finder lejlighed til eller ikke ønsker at sælge sit arbejde til en anden, at finde og optage jord, hvorpå han kan arbejde for sig selv, og det uden at betale noget menneske derfor. Der er kun to veje til at finde fordelagtigt arbejde: den ene går ud på, at man sælger sit arbejde for løn, den anden, at man arbejder for sig selv og nyder sit arbejdes frugt. Denne sidste er oprindelig mest naturlig og må altid være åben og gennemførlig, ellers ophører den første at yde naturlig fordel ved salg af arbejde; thi ar-

bejderen er, hvis han ingen lejlighed har til at arbejde for sig selv, ikke blot tvunget til at arbejde for løn, men for hvilken som helst løn, der bydes ham, ja, endog til at gå uden beskæftigelse, hvis ingen ønsker at leje ham. Således er stillingen for mange arbejdere i vor tid. Jorden holdes som ejendom af nogle mennesker med udelukkelse af andre, som det ikke er tilladt at arbejde på den for sig selv, og som ikke kan finde nogen, som vil beskæftige dem. Resultatet deraf er arbejdsløse mennesker, overfyldning på arbejdsmarkedet og lav løn for dem, som finder beskæftigelse. Så længe statsstyrelsen er ansvarlig for dette resultat, er den forpligtet til at give den størst mulige erstatning til dem, som efter dens love berøves deres naturlige rettigheder til arbejde.

Jefferson har sagt: "Jorden er givet mennesket som et naturligt arbejdsforråd; tillader vi for at fremme produktionen, at den tages i eje, må vi bære omsorg for, at alle de, som herved udelukkes fra den, får anden beskæftigelse. Gør vi ikke dette, vender den oprindelige ret til jorden tilbage til de arbejdsløse". Denne oprindelige ret har i sandhed ikke været og kan ikke være taget fra mennesket; men dens nydelse er simpelthen berøvet ham og det af den statsstyrelse, hvis rette virksomhed det var at sikre en sådan nydelse. Produktionens fremme kræver heller ikke nogen sådan tagen i eje af jord, at den berøver noget menneske lejlighed til at bruge jord. Det er ikke produktionen, men spekulationen, som opmuntres ved denne tagen i eje. Mennesket har i virkeligheden aldrig fordel af, at en naturlig lov krænkes. Hvad der for nogen synes vinding derved, er som regel tab for andre, og vindingen er ikke engang noget absolut gode for dem, der høster den. Et eneste og langt fra usædvanligt eksempel kan oplyse uretfærdigheden ved og de skadelige følger af jordspekulationen. Lad os, idet vi erindrer, at ejendom, hvoraf en vis overflødighed i almindelighed kaldes formue, altid er produktet af arbejde på jord, antage, at en mand køber uoptagen og uforbedret jord, som han holder uoptagen og uforbedret, indtil han på grund af forøget efterspørgsel sælger den med en nettofortjeneste på tusinde kroner, det vil sige tusinde kroner ud over, hvad den har kostet ham i købesum, renter deraf, skatter og tilfældige udgifter. Hvorfra kommer disse tusinde kroner, denne hans vinding af formue? De er produktet af arbejde på jord, men ikke af hans eller af nogen andens arbejde på den jord, som har været uproduktiv. De er utvivlsomt produkter af andre menne-

skers arbejde på anden jord. Hvilken pris giver han da for dette produkt, hvilken erstatning for arbejdet modtager disse mennesker, som frembragte det?

Der kan indvendes, at, eftersom mennesker besidder jord for fordel og naturligt vil tillade andre at bruge den, når som helst en fordel kan vindes derved, er brugen af jord ikke hindret eller svækket ved særskilt besiddelse eller krav på jordeje. Det burde imidlertid erindres, at et menneske ikke kan drage fordel af andre menneskers arbejde, medmindre dettes produkt er mere end tilstrækkeligt til deres underhold, medens de arbejder, og at arbejderen ikke vil blive beskæftiget ved jord, der holdes for fordelens skyld, hvis ikke hans arbejde kan frembringe mere end hans underhold. Lå jorden derimod rede for ham, ville han, selvom den kun gav ham et sparsomt underhold, med glæde udnytte den hellere end lide mangel, hvilket han må, om han er udelukket fra jorden og ude af stand til at finde en arbejdsgiver.

Om statsstyrelsen udøver sin pligt mod hver borger med hensyn til arbejdets forhold til jord, eller om der er noget, som den burde gøre, men undlader at gøre, kan ses ved, at man tænker sig en ung mand, der er nået frem til den alder, da han skal ernære sig selv uden at have andet til sit underhold end sit arbejde,—hvilket er eller til tider har været tilfældet med de fleste mennesker —, lad os tænke os, at han er ude af stand til at finde en arbejdsgiver, som vil betale ham en sådan løn, at han kan leve deraf,—hvilket alt for ofte er tilfældet —, og at der inden for det nærmeste område er overflødighed af unyttet jord, hvorpå han kunne ernære sig, om han havde lov dertil, men at denne—som det i almindelighed er tilfældet—alt sammen er særeje for mennesker, som forbyder ham at optage og bruge den uden at betale dem derfor. Er det da ikke selvindlysende, at det er statens pligt under udøvelsen af dens ret-bevarende virksomhed at forme sine love således, at den unge mand og tusinder af andre mennesker i lignende stilling kan blive i stand til at optage og bruge så megen jord, som er nødvendig for deres underhold, forudsat, at de ikke derved griber ind i anden mands naturlige ret til jord? De, der i denne forbindelse hævder, at den jordløse mand kunne optage og bruge jord mod at dele udbyttet med den såkaldte ejer, skulle mindes om, at dette udbytte ofte kun er tilstrækkeligt til underhold for arbejderen og for dem, som er naturligt afhængige af ham. Jord, hvorpå der kun kan frem-

bringes tilstrækkeligt til arbejderens underhold, har i virkeligheden ingen værdi, og når den af nogle holdes unyttet med udelukkelse af andre, som, hvis de måtte, ville bruge den, da er dette muliggjort af staten som resultatet af love, der behandler jord som ejendom, og det er et eksempel på det mest skadelige tyranni, hvorfor staten er ansvarlig, eftersom det ikke kunne opretholdes uden statsstyrelsens hjælp.

Det bestående system for jordeje undlader ikke blot at sikre nydelser af naturlige rettigheder til jord, men gør det endog umuligt for det store flertal at nyde disse rettigheder, og det første skridt, der af staten må tages til løsning af arbejderspørgsmålet og dermed mange andre spørgsmål, er antagelsen af et system, der sikrer sådanne rettigheder for alle. Med dette formål for øje er det undertiden hævdet, at intet menneske skulle have lov til at besidde mere end et vist areal, hvorfra andre kunne udelukkes, og at der med en sådan begrænsning ikke længere ville bestå en tilegnelse, som hindrede nogen i at optage jord. En ådan begrænsning ville imidlertid, selvom den kunne sætte hvert menneske i stand til at optage jord, ikke sikre nydelser af lige rettighed til jord, medens den på samme tid ville hindre den naturlige og mest fordelagtige brug af denne. Under et sådant system kunne den enes jord være så meget frugtbarere og værdifuldere end den andens, at medens denne næppe kunne leve på sin, kunne hin leve uden arbejde, idet ud-byttet af hans jord kunne være tilstrækkeligt til hans underhold samt til at betale den fornødne løn til de mennesker, som han havde lejet til at bearbejde den. Det er ikke lige store arealer af jord, men lige adgang til at gøre fordelagtig brug af den, hvortil alle mennesker er berettiget. En sådan begrænsning ville heller ikke være ønskelig, selvom al jord var lige frugtbar; thi idet nogle mennesker ikke bryder sig om at optage nogen jord til vedvarende særskilt brug, ville der ikke være nogen grund til at nægte andre mennesker brugen af den jord, hine afslår at bruge.

Et retfærdigt system for jordbesiddelse må ikke blot gøre det muligt for hvert menneske at optage jord, men også sørge for, at personer, som har fået lov til at nyde fordelagtige besiddelser, skal aflægge regnskab for værdien af fordelene, de nyder, til dem, der var lige så berettiget til at nyde disse fordele. Antag, f.eks., at fem mænd i forening har lige ret til et vist stykke jord, som de er i færd med at optage, idet de deler det i fem landejendomme, af hvilke hver gør en

til fremtidigt opholdssted for sig og sin familie. Antag endvidere, at disse landejendomme er af så forskellig beskaffenhed, hvad frugtbarhed angår, at der på den bedste kan skaffes rigeligt underhold ved kun lidt arbejde, medens den magreste kun yder et tarveligt underhold selv ved det hårdeste slid. Hvorledes kan disse mænd hver tage sin ejendom i besiddelse som vedvarende hjem og på samme tid dele lige efter deres fælles ret til hele jordstykket? Det er ikke mere end rimeligt at antage, at en eller anden af dem ville være villig til at betale, hvad de alle kunne enes om som en passende pris for det første valg af boplads, lad os sige 300 kr. årlig, en anden ville betale 225 kr. årlig for andet valg, en tredje 150 kr. for tredje valg, og en fjerde 75 kr. for fjerde valg, medens den femte eller sidste intet ville have at betale, eftersom han intet valg havde, men måtte tage det tiloversblevne stykke. De forskellige summer, der således årligt bliver betalt og beløber sig til 750 kr., ville klart tilhøre de fem mænd til lige deling, fordi de hidrørte fra salget af det, som tilhørte dem alle ligeligt. Delt mellem dem ville det blive 150 kr. til hver, hvorved summen, som i virkeligheden skulle betales af den første, ville begrænses til 150 kr., som ville være at betale den femte mand til dækning af det ekstra arbejde, som skal til for at gøre hans jord lige så frugtbringende som gennemsnittet; den, der havde andet valg, ville i virkeligheden kun have at betale 75 kr., som måtte gå til den fjerde mand for at gøre hans jord lige så frugtbringende som gennemsnittet, medens den tredje mand, hvis valg kostede 150 kr., i virkeligheden intet ville have at betale, idet hans jord ville svare til hele strækningens gennemsnitsfrugtbarhed. Ved denne ordning ville hver af de 5 mænd få sin lige del af de naturlige fordele ved hele strækningen, så vidt det er praktisk muligt at gennemføre lige deling. Valg-prisen, som betaltes for de bedste pladser, ville være grundrente, der er lige så naturlig som selve jorden, og hvis natur måske vil vise sig klarere, om man antager, at den dårligste af de fem gårde giver 10 skp. hvede pr. yønde land, den næste yder ved samme arbejde 15 skp., hvilket ville svare til en grundrente på 5 skp. pr. tønde land, den tredje ydede 20 skp., svarende til en grundrente på 10 skp., den næstbedste ydede 25 skp., svarende til en grundrente på 15 skp., og endelig den bedste 30 skp. eller en grundrente på 20 skp., medens den første eller fattigste gårds jord ingen grundværdi ville have og kaldes rentefri jord, idet den til brug bliver den mindst eftertragtede jord. Renteværdien,

den eneste værdi, som jord har, hidrører naturligt fra forskelligheden i frugtbarhed eller fra den efterspørgsel efter den til brug, der hidrører fra dens naturlige kvalitet eller fra beliggenhedsfordele, som er opståede ved tilstedeværelsen af de ved en omgivende befolknings arbejde og tilstedeværelse tilførte bekvemmeligheder. Og denne værdi tilhører alle. I hvert tilfælde tilhører den ingen bestemt person eller bestemte personer, eftersom ingen person nogensinde frembringer den. Den tilhører snarere alle mennesker; thi den naturlige ret til jord gælder ikke blot rentefri jord, men også den, der har renteværdi, hvis udbytte lige så vel som fordelene ved rentefri jord skulle deles lige af alle.

Vort nugældende system tillader ikke blot visse personer at forbeholde sig renteværdien af al jord, men sætter dem i stand til at bestemme en pris, en kunstig rente, for brugen af rentefri jord, hvorved de i virkeligheden udelukker andre mennesker fra at bruge sådan jord, eftersom denne sjældent yder tilstrækkelig produkter til, at arbejderen kan ernære sig deraf og tilmed betale en pris for besiddelsen. Resultatet deraf er, at mange mennesker er tvunget til at sælge eller prøve på at sælge deres arbejde, som intet menneske er tvunget til at købe. Systemet sætter derved de såkaldte ejere af værdifuld jord i stand til at kultivere eller på anden måde gøre den frugtbringende ved jordløse menneskers arbejde for en sådan løn, at det bliver unødvendigt for ejerne at udføre noget arbejde, eftersom de kan leve af andres arbejde.

Et retfærdigt og redeligt system for jordbesiddelse vil holde rentefri jord åben og fri til optagelse for enhver person, som ønsker at bruge den, samt bringe dem, der optager værdifuld jord, til at aflægge regnskab til det offentlige for dens årlige renteværdi. Lad for anskuelighedens skyld det ovennævnte jordstykke repræsentere en landsdel; antag, at der i stedet for 5 brugere er 10 mennesker, som skal repræsentere staten, at 4 af dem modtager valg af pladser eller værdifuld jord, hvorfor de betaler 750 kr. grundrente, at nogle af de andre 6 optager rentefri jord, medens andre slet ingen jord optager, men arbejder på værdifuld jord for løn. Det er klart, at grundværdifondet på 750 kr. tilhører alle de 10 mennesker, idet hver er berettiget til 75 kr. Antag endvidere, at de 10 mennesker får visse fælles udgifter, til hvis dækning det bliver foreslået at pålign dem en skat. Ville det da ikke være klogere at anvende grundværdifondet til betaling af

disse udgifter; thi derved kom hver mand til at betale samme beløb, hvilket han for at fyldestgøre retfærdighed burde? Efter samme principper skulle staten kræve, at besiddere og såkaldte ejere af værdifuld jord skulle betale dens årlige grundværdi, det vil sige renten af den nøgne jord, bortset fra forbedringer derpå, til den offentlige finanskasse, hvis samlede beløb anvendes, som det retfærdigt bør, til betaling af offentlige eller statsudgifter. Derved bliver andre metoder til at skaffe offentlige indtægter ligeså nødvendige, som de er forvirrende og uretfærdige. Under et sådant system ville jord, der er værdifuld til agerbrug, minedrift eller til bebyggelse, men som nu under forventning om opgang i salgsprisen holdes ledig og uforbedret, blive taget i produktiv brug af dens nuværende ejere, eller den ville blive overladt til andre, som ville tage den i brug, medens den rentefri jord ville være fri til optagelse for enhver, som ønsker at bruge den, hvorved den yder dem, som er ude af stand til at finde beskæftigelse hos andre, eller som ikke ønsker at arbejde for løn, den naturlige, aldrig manglende lejlighed til arbejde for dem selv, og kapitalen, som ikke længere ville være tvunget til at søge skjul for beskatning, ville søge optagelse ved produktive foretagender, og derved forøge efterspørgselen efter arbejde og forhøje skalaen for løn.

Hvilken gyldig indvending kan der gøres mod den gradvise indførelse og antagelse af et sådant system? Det ville ikke være statseje af jord;

**###

Thi, som det allerede er set, intet menneske kan eje jord, følgelig kan heller ikke mange eller alle mennesker, staten, eje den. Staten påtager sig selv nu, hvilket den er nødt til for at bevare freden og sikre naturlige rettigheder, at regulere og kontrollere jordbesiddelsen; men andet og mere ville den heller ikke gøre under det foreslåede system. Personlig besiddelses vedvaren ville ikke være mindre sikker end nu. Den ville lige som nu afhænge af såkaldte skatters betaling, idet den enkelte betaler for hvilken som helst fordel, han har fået tilladelse til at nyde frem for andre, som er lige så berettigede dertil som han, medens den fattigste person altid kunne finde og optage rentefri jord, hvorpå der kun ville være ringe eller slet ingen skat.

De, som nu besidder jord, ville vedblive at besidde så meget af den, som de brød sig om at bruge, medens de, som nu er ude af stand til at komme i besiddelse af nogen jord, ville blive i stand til at komme i besiddelse af noget af den, som nu ikke er til nytte for nogen som helst. At det i virkeligheden ville være en inddragning af grundværdi eller grundværdirente er ingen gyldig indvending mod det foreslåede system, eftersom, som det allerede er set, denne med rette snarere tilhører det offentlige end private personer. Hvis nogen under deres spekulation skulle være så uheldige at have alle deres midler anbragt i ubrugt, uforbedret jord, hvis salgspris ville gå tabt for dem på grund af, at staten inddrager den årlige grundrente, ville de dog i fællesskab med dem, som deres besiddelse nu udelukker fra jord, have gunstigere vilkår, end disse nu har; thi de ville have frihed til at beholde al den jord, de med fordel kunne bruge. Grundbesiddernes indtægt ville blive formindsket; men få eller ingen ville nedtrykkes i fattigdom, medens uhyre antal ville hæves fra fattigdom til selvunderholdelsens uafhængighed, simpelthen derved, at de får tilbagegivet nydelsen af naturlige rettigheder, som nu med urette er berøvet dem.

Et retfærdigt system for jordbesiddelse så vel som et redeligt, upartisk skattesystem kræver, at grundværdirenten indkasseres af staten og anvendes til betaling af offentlige udgifter. Systemets antagelse vil føre langt frem mod løsningen af arbejderspørgsmålet, fattigdomsspørgsmålet og de mange deri indbefattede bispørgsmål, for så vidt som staten har noget med deres løsning at gøre.

V. Kapitel.

Ombytningsfrihed.—Naturlig konkurrence.—Personer, naturlige og kunstige.—Almindelige privilegier.—Ringene.—Borgerlig fordærvelse.

Men eftersom sikringen af retten til arbejde ikke blot afhænger af adgang til jord, men også beror på nydelse af retten til ejendom og på ombytningsfrihed, bør undersøgelsen ikke begrænses til love om jord; men den bør også rettes mod alle de love, der på nogen måde, direkte eller indirekte, berører eller påvirker denne ret eller denne frihed.

Det vil snart indses, at de bestående love om jord krænker ejendomsretten, idet de berøver mennesker den naturlige og eneste sikre lejlighed til at erhverve ejendom, nemlig fri adgang til jord. Det er også klart, at de overhåndtagende beskatningsmåder til fremskaffelse af offentlige indtægter er uretfærdige indgreb i denne ret; thi mennesket har en naturlig ret til at eje og nyde den fulde fordel, som hidrører fra hans virksomhed og sparsommelighed, og der er hverken visdom eller retfærdighed i, at man gennem beskatning gør ham til genstand for straf i forhold til hans driftighed. Disse metoder griber på samme tid ind i friheden og krænker retten til ombytning; thi mennesket har en naturlig ret til at frembringe, købe og sælge uden tilladelse eller hindring, og at tvinge ham til at betale afgift eller skat for udøvelsen af denne ret, er et forkasteligt indgreb i hans ombytningsfrihed. Disse krænkelser af arbejdsrettigheder vil imidlertid, som det allerede er vist, forsvinde ved antagelsen af et retfærdigt system for beskatning og jordbesiddelse.

Men eftersom ombytningsretten også afhænger af den ubegrænsede frihed til overenskomst med en hvilken som helst person, på enhver tid og ethvert sted, til køb, salg eller ombytning af hvad som helst, der med rette tilhører de handlende, er hvilke som helst love, der direkte eller indirekte båndlægger eller på unaturlig måde støtter eller opmuntrer tilvirkning eller salg af handelsvarer, idet de gør det lettere for nogle end for andre at begynde eller fortsætte industriel virksomhed eller på anden måde forandre de forhold, som naturligt består mellem et samfunds medlemmer, så de indvirker på menneskers naturlige lyst, tilbøjelighed og evner til at frembringe og om-

bytte,—forkastelige og uretfærdige indgreb i ombytningsfriheden og skulle afskaffes, medmindre de er absolut nødvendige for fredens bevarelse.

Ingen fejltagelse har bevirket større uretfærdighed end den almindelige opfattelse af, at staten handler berettiget ved at fremme eller opmuntre private foretagender ved lovgivning til deres fordel. Undertiden har man søgt at skabe en sådan opmuntring ved pengeunderstøttelser. Men oftere, og for tiden meget almindeligt, tildeler man personer begunstigelser eller forrettigheder, som, skønt de af navn er lige for alle, ifølge deres natur ikke kan nydes af alle. Resultatet er, at personer, som allerede har det fortrin at være i en sådan stilling, at de kan benytte sig af de af staten skabte fordele, ved en sådan begunstigelse sættes i stand til at nyde endnu større fordele frem for de mindre heldigt stillede, og de forhold, som naturligt består mellem mennesker, og som danner den naturlige arbejdsmark og det naturlige marked for ombytning af arbejde eller produkter, forstyrres til fordel for nogle og til skade for andre.

Når staten ikke øver nogen indgriben ud over, hvad der er nødvendigt for fredens bevarelse, vil menneskene søge beskæftigelse efter deres forskellige smag og evne, nogle i en, nogle i en anden virksomhed, nogle for egen regning, andre for løn, nogle alene, andre i sammenslutninger, kendte som andelsforetagender, men alle lige over for naturlige forpligtet er, begrænsninger og love. Forskellige personer kunne søge beskæftigelse indenfor samme fag eller forretningsart, idet de under deres anstrengelser og bestræbelser for fremgang konkurrerer med hverandre for at behage deres kunder eller arbejdsgivere, på hvis beskyttelse eller velvilje deres fremgang vil afhænge. De, der formåede at gøre det bedste indtryk, vil blive de mest heldige, medens de, der ikke møder tilfredsstillende held, hurtigt kan finde anden beskæftigelse, som bedre passer med deres evner, hvis jorden var fri, og hvis foretagender ikke længere hæmmedes af uretfærdige skatter. Således vil arbejdets og handelens naturlige tilstand være, idet prisen på arbejde og handelsvarer vil bestemmes af en naturlig lov, den naturlige konkurrences.

Ved naturlig konkurrence menes simpelthen den almindelige, universelle, anbefalingsværdige bestræbelse, der af et naturligt menneske øves for ved anvendelsen af visse personlige anstrengelser på naturlige virkeområder at opnå det største berettigede udbytte. Disse

anstrengelser indbefatter al den imødekommenhed, der kan vises et menneskes rimelige ønsker. Forskelligheder i smag og naturlig due-lighed vil gøre fordeling af personlige anstrengelser mellem de forskellige virksomheder nødvendig for tilfredsstillelse af disse ønsker, samt medføre forskellig grad af fremgang; men så langt hvert individ nyder naturlig lejlighed og kun har at konkurrere med naturlige personer, kan ingen med rette klage over andres held, eftersom enhver nyder alle sine rettigheder, og ingen har uberettiget fordel af privilegier. En sådan konkurrence findes imidlertid ikke under de bestående love, og antagelsen af et retfærdigt system for beskatning og jordbesiddelse vil ikke alene fuldt ud kunne genoprette den. Så længe staten vedbliver at skabe og beskytte disse kunstige "personer", som kaldes selskaber, så længe vil naturlige personer miste fordelene ved naturlig konkurrence, fordi de nødes til at konkurrere med "personer", som er unaturligt og overdrevent stærke og mægtige.

Lad os, for at oplyse reultaterne af stadfæstelsen af sammensluttet magt, forestille os et land, hvori en sådan magt aldrig er blevet stadfæstet, hvor der var hundrede af individer og firmaer optagne i en eller anden særlig industrigren, som beskæftigede tusinder af arbejdere og som rådede over kapitaler, der varierede fra hundreder til tusinder af kroner. Nogle af de største foretagender vil sandsynligvis bestræbe sig for at undersælge og fortrænge de mindre; men et stort antal konkurrenter med deres forskellige modstridende interesser bekæmper et sådant forsøg, og det lykkes alle at skabe sig en indtægt, hvoraf de kan leve. Intet firma kan påtage sig at sænke prisen så meget, som det er nødvendigt for at fortrænge de andre, uden at svække sig selv og blive bytte for et lignende angreb fra andre, og således er den stærkere under naturlige forhold og vilkår nødt til at tage hensyn til den svageres frimodige konkurrence. Individer kan ganske vist forene sig og danne en uhyre sammenslutning (andelsselskab) med megen kapital og med den hensigt at undersælge og fortrænge de øvrige; men et sådant foretagende er under naturlige forhold alt for fuldt af usikkerhed og fare. Kapital er frygtsom. Et stort antal parthavere, hvoraf hver har en stemme ved forretningens førelse, kan sjældent i længere tid arbejde harmonisk sammen; der er mangel på den enhed i beslutning og i handling, som er nødvendig for fremgang. De afbrydelser, omskiftelser og forsinkelser, som fremstår ved dødsfald indenfor selskabet og af andre grunde, bliver

hyppigere, eftersom antallet af medlemmer forøges. Disse omstændigheder og frem for alt hvert medlems ansvar over for al selskabets gæld og alle dets forpligtelser bidrager til at afskrække den stærke og beskytte den svage mod røveriske foretagender. Lad imidlertid staten tillade disse individer, der slutter sig sammen til forretning, at stifte foretagender (aktieselskaber), hvorved hver enkelt kun risikerer den kapital, han ønsker at indskyde, ligegyldigt hvor meget foretagendet kommer i gæld til andre, idet hver mands part i forretningen bliver repræsenteret ved aktiebrev, som kan skifte fra hånd til hånd, uden at det griber ind i den rolige, uafbrudte fortsættelse af forretningen, hvis ledelse er betroet til forretningsførere, hvis ansættelse og løn afhænger af, om de kan få foretagendet til at betale sig; og disse begunstigede individer, som er befriede for naturens vise begrænsning af menneskelig grådigheds tilfredsstillelse, vil danne "kunstige personer" med større kapitalmængde end der kunne samles eller styres af naturlige personer, og som er i stand til at undersælge deres mindre kraftige konkurrenter og kan påtage sig at sænke prisen, idet de driver den ene efter den anden af marken, indtil de til sidst i kraft af den borgerlige magts hjælp har fuldstændig eneret på forretningen. Sammenslutningen kan tilsyneladende have tabt penge; den betaler ingen aktierenter, og dens aktier er under pari. Udenforstående, som har været forledt til at tage aktier, er villige til at sælge disse, medens medviderne, planens anstiftere, med foregiven ulyst køber dem langt under den pålydende værdi (pari), vel vidende, at hver andels værdi i virkeligheden er over pari, eftersom den erhvervede eneret og magt til uden frygt for konkurrence at bestemme priserne vil få forretningen til at give de højeste aktierenter.

Ovenstående er kun en ufuldstændig illustration til, hvad der har fundet sted og stadigt foregår i hver by i USA. Mindre kapitalister er blevet og bliver tvunget til at opgive ethvert forsøg på ved drift af personlige arbejdsforetagender eller af andelsforetagender at bruge og styre deres kapital, idet deres eneste mulighed bliver at overlade den til en bank eller at indskyde den i aktieforetagender med største udsigt til tidlig "udfrysning". Mulighederne for at gøre brug af deres kapital er ved denne statens uforsvarlige handlemåde berøvet flertallet, der er tvunget til at konkurrere med kapital, som på grund af forrettigheder er sammendragen i uhyre mængder og styres af "kun-

stige personer", der er alt for mægtige til med held at kunne bekæmpes.

Og hvad bliver den naturlige, uundgåelige virkning deraf på arbejde og løn? Før aktieforetagenderne kom frem, ydede hundreder af konkurrerende virksomheder i samfundet et naturligt arbejdsmarked i ethvert fag indenfor produktionen. Hvis en arbejder blev utilfreds med eller afskediget af sin arbejdsgiver, kunne han i almindelighed finde en anden, villig til at give en ubetydelighed mindre eller endog bedre løn. Det store antal af arbejdsgivere med deres forskellige forudsætninger og smag, hvoriblandt nogle foretrak lille fortjeneste og lykkelige og håbefulde arbejdere for stor fortjeneste og slet lønnede, misfornøjede arbejdere, ville hindre kraftige sammenslutninger til vilkårlig fastsættelse af lønskalaerne, som under sådanne forhold ville bestemmes af naturlige forudsætninger: tilbud og efterspørgsel.

Men ved oprettelsen og fremgangen af de altopslugende aktieforetagender kommer der en forandring; der er nu kun én arbejdsgiver, indehaveren af eneretten (monopolet). Arbejderne må arbejde for ham og modtage den løn, han beslutter at give, eller de må opgive dette fag.

De kan søge et andet samfund for i det at drive deres håndværk eller handel; men de vil finde, at sammenslutningen er gået forud for dem, –kontrolleret af de samme særligt begunstigede og beskyttede kapitalister, fra hvem de var flyttet, eller af andre, der er forbundne med disse under anstrengelsen for at nedtrykke lønnen til det mindst mulige. Der er ikke længere noget marked inden for det enkelte arbejdsfag. Der er i virkeligheden kun én køber. Der er ingen kontraktsfrihed eller ombytningsfrihed. Arbejderen må modtage, hvad de forenede sammenslutninger tilbyder og til den tid, de giver tilbud, eller sulte. Han virker under en tvang, som ikke fremstår af naturlige forhold, men er fremtvunget af en stærk, dum regeringshånd med krænkelser af ethvert princip, hvorefter statens magt retfærdigt kan bringes i anvendelse, en hånd, der er strakt frem, ikke for at sikre nogen ret, ikke for at yde nogen offentlig tjeneste eller fremme berettede formål, men simpelthen for at hjælpe dem, som allerede var bedst udstyrede til at hjælpe sig selv, til at gøre det, som de dog ikke kunne gøre uden dens hjælp, til uberegnelig skade for andre mennesker.

Der kan hævdes, at utilfredse arbejdere kan søge en anden beskæftigelse eller et andet fag. Dertil må for det første svares, at staten ingen ret har til at gøre dette nødvendigt for dem, og for det andet, at alle beskæftigelser eller arbejdsfag er optaget og monopoliserede på samme måde, og det store flertal af arbejdsgivere er drevet over i de arbejdssøgendes overfyldte rækker. En velberettiget offentlig harme har i den senere tid været rettet mod de uhyre ringe og deres vilkårlige bestemmelse af produktion og varepriser. Disse såkaldte ringe er blot store aktieforetagender, som i høj grad tilegner sig fordelene af og stærkt forøger onderne ved de almindelige privilegier: jordmonopol, patentmonopol, uretfærdig beskatning og privat rådighed over offentlige goder. Deres skadelige virkninger svarer til privilegierne, uden hvilke sammenslutning er lige så uskadelig som naturlig.

Det er blevet indset, at arbejderen under visse forhold kan have ret til at kræve, at staten skal skaffe ham lønnende beskæftigelse, nemlig, når statsstyrelsen ved sin ukloge handling har grebet ind i hans arbejdsrettigheder; men det må endvidere indses, at også kapitalisten har nogen retfærdig grund til under de bestående forhold at kræve, at staten skal gøre noget for at gøre hans kapital mere frugtbringende eller sørge for lejlighed til dens anvendelse. Det kan ikke nægtes, at sammenslutningerne er dannet i kapitalens interesse med den hensigt at forøge dens magt. Kapitalens magt er imidlertid kun magtudfoldelse af individer, som, hvad der ikke er unaturligt, vil bruge den for stadig at forøge deres magt og for at beherske andre mennesker. Måden, hvorpå de bruger den, idet de knuser anden kapitalens konkurrerende foretagender og ødelægger arbejdsmarkedet tillige med ombytningsfriheden, er allerede klart oplyst. Hvis man undersøger en almindelig privat sammenslutning (korporation), ser man, at den er en sammenslutning af individer, som, idet de har haft så meget større fremgang eller held end deres fæller, at de besidder eller behersker en større formue, hvorved de bedre bliver i stand til at bestå i kampen for mere, fra staten har modtaget en særlig begunstigeelse, nemlig en endnu større konkurrencemagt, som de lovligt bruger ikke alene til egen fordel, men til virkelig skade for andre, og på en sådan måde, at de befries for enhver mulig hindring, der kunne fremstå af naturlig sympati og anger, som dog undertiden hindrer personer i at bruge deres magt til skade for andre.

Men det er ikke alene gennem udøvelsen af deres magt til at monopolisere kapitalens brug og til at tyrannisere arbejdet, at ringene er skadelige for personer og for staten. De har den mest fremherskende og fordærvelige magt over kommunalbestyrelsernes og de lovgivende forsamlings handlinger, medens ministerier og udøvende myndigheder ikke kan undgå at blive mere eller mindre genstand for deres fordærvelige indflydelse. Offentlige anliggender, kommunale, stats- og nationale, er den dag i dag behersket ikke af de naturlige personer, der udgør staten, men af "kunstige personer", der er skabt af den.

En af de mest skadelige følger af den korporative magts stadfæstelse er den almindelige ødelæggelse af virkelig pressefrihed. Journalisten udtrykker ikke længere sin ærligt erhvervede overbevisning, men er tvunget til at skrive efter diktat af dem, som staten sætter i stand til at monopolisere hovedstadsaviserne, ja, endog til at bestemme, hvilke nyheder, der skal offentliggøres, og hvilke, der skal forties. En fornuftig offentlig mening er umulig uden en uafhængig presse, hvilken atter er umulig uden uafhængige udgivere.

De onder, der fremgår af ringene, består ikke blot i, at der på spekulation sammenhobes varemængder, og at der drages så meget af landets arbejdsevne og kapital fra nyttig anvendelse for at øde dem i en spekulation, som kun skaber økonomisk usikkerhed og almindelig ulyst til berettigede erhverv. Der er næppe et træk af den korporative indflydelse, som ikke er fjendtlig mod samfundet i almindelighed. Staten har altid fundet det vanskeligt nok at fremtvinge de naturlige personers lydighed. Er der da vel nogen grund til at antage, at de langt mægtigere, men ikke mindre begærlige og herskesyge "kunstige personer", som den selv ved uklogskab har skabt, skulle være lettere at beherske?

Det må indrømmes, at stadfæstelsen af korporativ magt til forfølgelse af almindelige forretningsformål er fremmed for hvilken som helst af statens berettigede virksomheder og er en åbenbar misbrug af dens magt. Den almindelige undskyldning for oprettelsen af aktieselskaber er, at den offentlige interesse kræver gennemførelse af mange foretagender, som er alt for store for uhjulpne personlige anstrengelser eller for personlig kapital. Man gør vel i ikke at være alt for rede til at indrømme, at et foreslået foretagende er så nødvendigt for offentlighedens velfærd, at statsstyrelsens bistand er begrundet; men er

det så nødvendigt, bliver det, som det allerede er set, statens eget berettigede foretagende, som ikke skal udføres af private personer, naturlige eller kunstige.

Private korporationer (aktieselskaber og ringe) er et unødvendigt, uformildet og uundskyldeligt onde, hvis fjernelse må kræves i arbejdets, ejendomsrettens, frihedens og en god statsstyrelses interesse. Der bør ikke dannes flere af dem, og de, som allerede består, skulle ikke begunstiges, men behandles med streng retfærdighed i betragtning af deres naturlige tilbøjelighed og unaturlige magt til at monopolisere betingelserne for produktionens frembringelser og til at fordærve og beherske statsstyrelsen. De, der er dannet til gennemførelse af almindelige forretningsforetagender, skal opmuntres til at opløse sig i naturlige personer, medens foretagender, der er alt for store for uhjulpen personlig eller andelsstyrelse, og som dog er nødvendige for samfundets vel, f.eks. jernbaner, telegraf og andre naturlige monopoler, gradvis skal overgå til statens styrelse.

Den eneste alvorlige indvending mod statens rådighed over sådanne nødvendige monopoler er, at det i høj grad vil forøge antallet af embedsmænd samt forøge styrken i statsstyrelsens overherredømme. Lignende indvendinger kan imidlertid gøres mod alle embedsmænd og alt overherredømme, som det kunne være rart at slippe altsammen, hvis den nødvendige statsstyrelse kunne opretholdes uden dem. Staten har imidlertid sine utvivlsomme pligter at udføre. Der er en direkte og virksom fremgangsmåde til deres udførelse, og de vil ingensinde kunne gennemføres virksomt og retfærdigt på anden måde. Der er nødvendige byrder, uundgåelige onder knyttet til den borgerlige magts udøvelse; men disse kan ikke mindskes ved misbrug af denne magt eller ved, at man søger at undgå noget af det ansvar, der påhviler dens udøvelse. Der kan ikke være større fare ved, at staten har kontrollerende magt og overherredømme overfor ethvert stort foretagende, end der er ved at tillade private korporationer at beherske dem. Når statsstyrelsen lærer, at der ikke findes noget, som den med rette kan bortødsle eller borttuske, når den ikke har andre interesser at tage hensyn til end det almindelige offentlige vel og kun har med naturlige personer at gøre, da vil de onder, som befrygtes ved det offentliges styrelse, i høj grad formindskes. Men selv da kunne det måske være heldigt at gennemføre almindelige principper om, at ihændehavere af offentlige embeder ikke må afgive stemme, så læn-

ge de besidder disse embeder. Et sådant forbud kan ikke kaldes uretfærdigt, eftersom ingen er tvunget til at modtage offentlige embeder. Sikkert er det, at de onder, som med rimelighed frygtes ved statseje af og rådighed over et begrænset antal foretagender, hvis omfang overgår uhjulpen privat anstrengelses og kapitalers styreevne, ikke kan sammenlignes med dem, der nu lides under på grund af, at kunstige personer næsten helt har fortrængt naturlige personer fra brug og styrelse af produktiv kapital, ja, endog behersker statsstyrelsen selv.

VI. Kapitel.

Det cirkulerende lovlige betalingsmiddel skal være rede penge, udstedt alene af staten.—Hvad er rede penge?

Idet statsstyrelsen stadig følger den regel eller det princip for handling, at den skal varetage statens tarv, skulle den, såfremt der er noget, der nødvendigvis må gøres med hensyn til udstedelse og kontrol af et lovligt cirkulerende byttemiddel, gøre dette uden hjælp eller indblanding af korporationer. Hvad dette byttemiddel bør være, er et spørgsmål, som mennesker til en tid med rette kan have afvigende meninger om. Men der kan ikke rejses alvorlig tvivl om det tåbelige og uretfærdige i, at visse privilegerede privatpersoner sættes i stand til at udøve større magt end andre til at bestemme eller påvirke det nationale betalingsmiddel. Og statens første pligt, med hensyn til møntlovgivning, er at påtage sig absolut herredømme over hele sagen, så vidt denne med rette er genstand for lovgivning. Hvis nogen forretning, som sædvanligt udføres af bankkorporationer, er nødvendig for det almene velfærd og ikke kan udføres ved uhjulpen privat virksomhed, skulle denne også overtages af staten.

Under forsøg på at løse spørgsmålet om penge, der sædvanligt anses for at være nøje knyttet til arbejdsspørgsmålet og i virkeligheden til hvert spørgsmål, der kan foreligge for statsstyrelsen, må der, som ved hver sag, tages hensyn til statsstyrelsens virksomheder, for at have udsigt til at komme til klarhed over, hvorledes og i hvilken udstrækning staten, om den i det hele har noget dermed at gøre, med rette er ansvarlig for dens løsning. Retten til ombytning indbefatter friheden til at ombytte varer eller tjenester med andre. En sådan ombytning benævnes som tuskhandel, og parternes formål er at afstå ting, som de ikke bryder sig så meget om, for ting, som de sætter pris på. En har, f.eks., mere kød, end han ønsker at bruge, og ombytter det med brød, som han har brug for, eller, hvis han ikke finder nogen, som er villig til denne tuskhandel, med noget, der som mellemlid for det bytte, han i virkeligheden ønsker at gøre, efter hvad han antager, let og almindeligt vil blive modtaget for brød. Forskellige varer er fra tid til anden kommet i bekvem og almindelig brug som sådant mellemlid, således som guld og sølv for tiden bruges. Der kan imidlertid ikke være nogen retfærdig begrundelse for, at staten anta-

ger og fremtvinger brugen af noget bestemt mellemed, hvor bekvemt dette end kan være, medmindre dens handling i den henseende er nødvendig for statsstyrelsens opretholdelse, fredens bevarelse, eller sikring af en eller anden naturlig ret. Det er sagt, at et byttemiddel letter handel og fremmer produktion og velstand, hvilket utvivlsomt er sandt. Men det er på ingen måde nødvendigt for fredens bevarelse eller for sikring af rettigheder, at statsstyrelsen skal sørge for et sådant mellemed eller afgøre, hvad dette skal være; thi det kan vel overlades til mennesker at gøre brug af hvilket som helst sådant mellemed, de fandt mest bekvemt, eftersom ingen er bundet til at modtage noget. At der ved hjælp af et lovligt byttemiddel kan tilvejebringes en handel, som staten ikke uden det kunne fremtvinge, vil ikke begrunde dets indførelse; thi det er statens pligt at sikre naturlige rettigheder og ikke at skabe kunstige, og det er et alvorligt spørgsmål, om en lovlig cirkulerende mønt, i det mindste som den hidtil har været udtænkt, ikke i det hele er lige så meget til skade som til gavn for samfundet i almindelighed.

Nødvendigheden af statsmønt, et lovligt cirkulerende betalingsmiddel, hvis der er en sådan nødvendighed, fremstår af umuligheden af at gennemføre den nødvendige ombytning mellem staten og individerne ved hjælp af almindelig tuskhandel. For at opretholde sin magt og opfylde sine andre pligter må staten henvende sig til individer for at få materiel og tjenesteydelser, hvorfor den med rette må betale dem værdi for værdi. For at kunne yde en sådan betaling, må den fra hver borger indsamle den del af de offentlige indtægter, som han med rette bør svare. Denne del afhænger, som det allerede er set, af værdien af de fordele, som han af staten er sat i stand til at nyde frem for andre borgere. Det er klart, at al denne betaling for varer og tjenesteydelser, som af forholdsvis få borgere er tilført staten, og dennes indsamlen af indtægter fra de mange, ikke mellem individerne og staten kan gennemføres ved direkte ombytning af varer og tjenesteydelser, det vil sige ved tuskhandel. I stedet for almindelig tuskhandel tager staten sin tilflugt til samme udvej, som individerne i handel med hverandre har antaget, et eller andet byttemiddel. Som både skal modtages af individerne i bytte for tjenesteydelser og varer, hvormed de kan forsyne staten, og af staten som betaling af de offentlige indkomster, som det tilfalder individerne at betale. For at dette mellemed tilmed af individerne skal blive mere villigt modta-

get i bytte for, hvad som helst den ønsker at købe af dem, sørger staten for, at det også skal være modtageligt for alle personer inden for dens område som betaling for alle og enhver ydelse—offentlig eller privat—det er, gør det til lovligt betalingsmiddel.

Det er afgjort statens pligt, idet den påtager sig at fremtvinge bru- gen og modtagelsen af et særligt byttemiddel, at sørge for, at dette bliver af en sådan art, at det gør den enkelte så lidt skade som muligt. I delte, som i hvert tilfælde af statens indgriben, skal det erindres, at hver af statsstyrelsens handlinger, som er til særlig fordel for nogen person eller personer, bliver til skade eller fortræd for andre. f.eks. at gøre en bestemt vare til lovligt betalingsmiddel er en fordel for dem, som besidder denne vare eller har lettere adgang til at erhverve eller beherske den, og en tilsvarende skade for andre. Det er et indgreb i naturlige forhold, som består mellem mennesker, er en fremkaldelse af ny forhold, som gør nogle mennesker mere konkurrencedygtige overfor andre, end de ellers ville være. Det foruretter tilmed kreditor eller debitor ved kontrakt med bestemt betaling, og det foruretter ejeren af sådant lovligt betalingsmiddel på den ene side eller af va- rernes ejer på den anden, såfremt dets værdi skifter, det er, enten aftager eller tiltager i købeevne. Hvis den tiltager, er debitor nødt til at betale mere, end hans kontrakt oprindeligt lød på, og det derved opståede prisfald lammer produktionen til skade for alle andre end dem, der behersker betalingsmidlet. Hvis værdien aftager, taber kre- ditor, og priserne har en kunstig og uretfærdig tilbøjelighed til at stige.

Ved bestræbelse for at finde et retfærdigt byttemiddel, vil det være rigtigt at underkaste forskellen mellem tuskhandel og salg en nøje undersøgelse, dette sidste afviger fra hin deri, at det består i en om- bytning af varer eller tjenesteydelser, ikke mod andre varer eller tjenesteydelser, men mod det, som i almindelighed vil blive modta- get for alle og enhver vare eller tjenesteydelse, og som kaldes penge. Et ligefremt salg kan ikke gennemføres uden penge. Når som helst byttemidlet har værdi som vare, får handelen til dels natur af tusk- handel, og det kan omtvistet, om det ikke helt ud er tuskhandel, idet de såkaldte penge blot er en vare, der får sin naturlige vareværdi forhøjet ved efterspørgselen efter den til brug som sådant byttemid- del.

"Rede penge", c: penge som ingen vareværdi har, er vidnesbyrdet om halvt udført tuskhandel. De angiver værdien af varen eller tjenesteydelsen, for hvilken de er taget i bylte eller som betaling, idet de har noget karakteristisk, der gør dem almindeligt modtagelige som betalingsmiddel for andre varer eller tjenesteydelser af lignende værdi. Et gældsbevis, udstedt af en eller anden velkendt person af utvivlsom økonomisk soliditet og ærlighed og betalbar med et eller andet almindelig anerkendt byttemiddel, ville måske, uden statens hjælp komme så nær til at være "rede penge" som muligt, idet det går fra hånd til hånd ved ombytning mellem personer, som har tillid til, at det beredvilligt vil blive indfriet, om det bliver præsenteret for udstederen. Men om statsstyrelsen gennemtvang dets modtagelse, ville dette sikkert, som det er tilfældet med banksedler, blive til fordel for udstederen og til skade for andre mindre begunstigede.

Eftersom en lovlig, cirkulerende "rede" mønt skulle udgøre et bevis for, at dens ihændeher har afstået den angivne værdi, og tillige garantere ham, at den vil blive modtaget i bytte for varer eller tjenesteydelser ligeså beredvilligt i det mindste, som det, han har afstået, ville være bleven modtaget, og eftersom det ikke kan være rede penge og samtidig bestå af noget, som har vareværdi, må det nødvendigvis hidrøre fra en eller anden ufuldstændig eller halv tuskhandel; det må hidrøre fra, at der er overdraget en eller anden vare eller tjenesteydelse til en anden person, som har magt til at udstede beviser for den modtagne værdi og sørge for, at det skal modtages og antages af alle og enhver i bytte og som betaling for varer eller tjenesteydelser. Det er klart, at staten er den eneste magt, der med rette kan nøde alle til at modtage sine værdibeviser eller penge til betaling af gæld, og at den er berettiget dertil vil fremgå af et simpelt eksempel: Der er antaget en eller anden person til at yde staten en eller anden tjeneste, og i erkendelse heraf giver den ham som bevis for den værdi, han har tilført staten, en note ledsaget af ordre til, at en sådan note eller ordre skal modtages af alle og enhver, inden for statens område, som betaling af gæld, og at den skal modtages af selve staten som betaling af alle forpligtelser overfor den. Det er en ordre fra det hele folk til det hele folk, og den binder borgerne samlet eller enkeltvis til at betale for den af deres fælles repræsentation til deres individuelle fordel modtagne værdi. Den særlige note eller det særlige pengestykke har sin oprindelse i en tuskhandel, der er begyndt ved, at der af en eller

flere af folket er ydet en eller anden vare eller tjenesteydelse til hele folket, og som er fuldendt, når noten eller pengestykket atter modtages af staten som betaling for en eller anden tjeneste, den har ydet det individ, som tilbagebetaler beløbet. Pengestykket kan i mellemtiden have været mellemlid ved mange ombytninger mellem individer. Det er "rede penge", idet det ikke har anden brug end som penge og ingen værdi uden som penge. Deres brugbarhed kan ikke påvirkes af vareprisernes stigen eller fald, og deres værdi kan kun forstyrres ved selve statens tilintetgørelse eller ruin.

En sådan mønt kan naturligt bestå af et papir, der viste hen til de kendsgerninger, som gjorde det til penge. Når som helst det kom tilbage i statens besiddelse, kan det atter udbetales for værdi og kan således vedblive at opfylde sit berettigede og eneste formål, så længe statens fornødenheder krævede det. Beløbet eller mængden af sådan mønt vil bestemmes og begrænses af statens udgifter og indtægter, en sikrere, mere fornuftig og pålidelig begrænsning, end der ydes af produktet af et eller andet metal eller af en eller anden vare eller af den bedst mulige afgørelse af alle verdens banker eller lovgivende forsamlinger. Sådan en mønt skal, skønt den kun består af papir, ikke forveksles med de såkaldte papirspenge, der udtrykker et løfte om at betale et eller andet særligt metal eller en eller anden vare, og hvis fasthed og gyldighed afhænger af udstederens villighed og evne til at erlægge den vedtagne betaling. Selv "den stærkeste statsstyrelse kan til tider være ude af stand til at opfylde sådanne løfter, men aldrig til selv at modtage og tvinge sine undergivne til at modtage dens og deres fordringer på den selv og på dem som betaling af gæld til den eller til dem.

Det kan ikke være overflødig at antyde måden, hvorpå et sådant betalingsmiddel kan antages uden i højere grad, end det altid er tilfældet ved en nødvendig reform, at forstyrre bestående forhold. Lad statsstyrelsen sørge for, at landets eneste lovlige mønt eller lovliggjorte betalingsmiddel, efter et eller andet fastsat tidspunkt, skal være af den ovenfor beskrevne art, og at alle cirkulerende penge skal modtages af staten for de nye penge, krone for krone, hvad enten de er af papir eller metal. Det beløb, som ved sådant bytte sættes i omløb, vil, om nødvendigt, forøges ved udbetalingen for varer og tjenesteydelser, som staten modtager, indtil det cirkulerende beløb var tilstrækkeligt til at dække den samlede årlige sum af de offentlige indtægter og

betalingen af statens udgifter. Den endelige bestemmelse og regulering af det cirkulerende beløb vil sandsynligvis renten af landets grundværdi udgøre.

Der kan gøres den indvending mod den antydede metode, at besidderne af guld- eller sølv mønt kan nægte at afstå denne for "rede" papirpenge. Deres handling vil da simpelthen gøre det nødvendigt at udstede et større beløb ved direkte betaling for varer og tjenesteydelser. Besidderne af metal mønt kan gøre hvilken brug eller anvendelse de ønskede af den. Det er klart, at den ikke på grund af ombytningen vil få forøget værdi. Den kan derimod ikke undgå at blive billigere på grund af den formindskede efterspørgsel efter den, så at personer såvel som staten lettere og med mindre bekostning kan anskaffe sig den til indfrielse af obligationer, som var betalbar med sådan mønt. Den vil imidlertid utvivlsomt vedblive at være et meget almindeligt byttemiddel og yndlingsgenstand for tuskhandel; men den vil aldrig blive led i et salg undtagen som vare, købt og solgt for papir- eller "rede penge" på samme måde som andre varer.

Der kan også gøres den indvending, at sådanne penge ikke kan gøre fyldest ved udenrigshandel, at de ikke vil blive noget internationalt betalingsmiddel. Dette vil overhovedet intet betalingsmiddel, som er skabt af statsstyrelsen. Penge, som er udstedt af staten, er kun penge inden for statens område. De repræsenterer blot en udøvelse af statens magt eller en del af statens lov, som kun kan gennemtvinges inden for dens område. Et lands lovlige betalingsmiddels berettigede virksomhed har ikke mere med andre lande at gøre end dets love om jordbesiddelse eller de love, som det opretholder og varer og modtagelige som et fuldt ud lovligt betalingsmiddel ved betaling af offentlig og privat gæld. Ved gradvis indførelse af sådanne penge i stedet for andre former for papirpenge og ved ophævelse af alle banker med ret til at udstede penge kan statsstyrelsen i høj grad lette penge-spørgsmålets løsning.

VII. Kapitel.

Den til alle politiske spørgsmåls løsning anvendelige videnskabelige metode.—Tolden.—Kvindens stemmeret m.m.

Den metode, der er fulgt ved undersøgelsen af de foregående spørgsmål og love, er lige så anvendelig og nødvendig til løsning af hvert spørgsmål, hvortil borgerne har at tage stilling, eller til hver opgave, som staten er kaldet til at løse. Patentlove, toldlove, straffelove, bestemmelser om ægteskab og skilsmisse, kvindens stemmeret, almen opdragelse og om social fremskridt skal alle overvejes i lyset af selvindlysende principper og med hensyntagen til statsstyrelsens retmæssige virksomheder.

Det kan sikkert være gavnligt at rette opmærksomheden mod patentlovene, som udøver en stærk indflydelse på industrielle tilstande. Det er love, som stadfæster og bevarer visse virkelige eller opdigtede ejendomsrettigheder. Hvis der er en naturlig ejendomsret til en opdagelse eller en opfindelse, er det klart, at staten under udøvelsen af sin retbevarende virksomhed må sørge for dens beskyttelse. Hvis der på den anden side ikke er nogen sådan naturlig ret, bliver dannelsen af en kunstig ret fremmed for enhver af statsstyrelsens retmæssige virksomheder og bliver et ubegrundet, uretfærdigt indgreb i den lige nydelse af naturlige rettigheder. Det er klart, at ethvert menneske har en naturlig ret til at gøre og udnytte en hvilken som helst opdagelse eller opfindelse, han kan. Men det er ikke så klart, at andre mennesker ingen ret har til at gentage denne særlige opdagelse eller opfindelse eller til blot at udnytte den, selv om den ikke er gjort af dem. Spørgsmålets vigtighed er blevet indlysende ved de hyppige klager over arbejdsbesparende maskiners fordærvelige indvirkning på markedet for menneskeligt arbejde og på lønhøjden. Tusinder af mennesker kan være beskæftigede i en industrigren; så opfindes en maskine, hvis indførelse vil sætte dem ud af deres virksomhed. En sådan omskiftelse, hvis den forløb naturligt, det vil sige uden statsstyrelsens indgreb eller hjælp, må være af den slags, hvortil mennesket må indrette eller tillempe sig, som det bedst kan. Efter tingenes naturlige orden vil maskinen lidt efter lidt komme i almindelig, men ikke i monopoliseret brug, og af arbejderne vil nogle blive fabrikanter, ejere og driftsledere, medens andre med mindre forudsætninger eller

held vil søge anden og forskellig virksomhed. Statsstyrelsen træder imidlertid til og gør det muligt og fordelagtigt for særlig begunstiget kapital straks at monopolisere og udnytte denne særlige industri. De slette resultater forværres naturligvis derved, at patenterne i almindelighed beherskes af private selskaber (korporationer); men det er et alvorligt spørgsmål, om ikke patentets fremkomst i sig selv er et misbrug af den borgerlige magt. Det kan siges, at patenter opmuntrer opfindelser til stor fordel for samfundet. Det kan være sandt; men staten har ligeså lidt ret til med dette formål for øje at gøre indgreb i noget menneskes naturlige ret eller arbejdsmuligheder, som den har til for samme formål at inddrage en Vanderbilts eller en Astors millioner. Og hvor mange vil vel billige en sådan inddragelse, hvor fordelagtig den end kunne være? Der var en tid, da menneskene stod ved bredderne af søer og vandløb og medede efter fisk. Til sidst var der en, der opfandt en båd og fandt derved dybere vand og rigere fiskefangst. Havde han eller samfundet nogen ret til at hindre andre mennesker i at bruge, lave eller sælge både? En anden fandt på at opstille mast og sejl. Kunne han med rette hindre andre i at gøre brug af denne opfindelse? Og således er det med enhver opfindelse, et menneske gør, hvilken naturlig ret har han til at hindre en anden i at bruge den? Denne kunne have frembragt den en uge eller en dag senere, om hin aldrig var bleven født. At de såkaldte rettigheder, der beskyttes ved patent, ikke er naturlige, indrømmes derved, at statsstyrelsen kun påtager sig at sikre dem for et vist begrænset tidsrum. Hvorfor skulle et patents varighed være fjorten og ikke fyrretyve eller fire hundrede år, hvis hensigten var at sikre en naturlig ret? Patentrettigheder er forrettigheder, som staten ingen berettiget myndighed har til at stadfæste. Hvor få er der ikke af de tusinder, der tilbringer deres liv under anstrengelser for at opdage eller opfinde, som har held med sig, og hvor få er der ikke af disse heldige, som selv høster belønningen, som statsstyrelsen påtager sig at sikre? Opfinderen vil opfinde, som poeten vil synge, eller maleren male, fordi han tvinges af sit geni. Skal han have mere end sin naturlige belønning, lad ham da få den direkte af staten, af folket, og lad hele folket få samtidig og lige adgang til fordelene ved hans opdagelse.

Toldspørgsmålet må behandles med hensyntagen til den særlige grund, hvorfor tolden er pålagt. Hvis det er for at skaffe staten en nødvendig indtægt (finanstold), falder dens opkrævning inden for

styrelsens første eller selvbevarende virksomhed. Men, som det allerede er påvist, det fond, der fremgår af grundrenten af værdifuld jord, (hvad enten jordværdien hidrører fra naturlig frugtbarhed, tilstedeværelse af mineraler eller gunstige beliggenhedsforhold) skal anvendes til betaling af offentlige udgifter, og der skal ikke tages tilflugt til anden beskatning, før dette fond er anvendt og udtømt. Forbedringen af de overhåndtagende skattesystemer er kun et sælsomt forsøg på at gøre gale ting på en rigtig måde. Ved undersøgelse af beskyttelseltolden bør der fremsættes spørgsmål om, hvor vidt det har været hensigten at beskytte staten eller individerne. Hvis det er staten, vil pålæggelsen af told falde ind under dens første virksomhed, hvis det er individerne under dens tredje virksomhed. Det er muligt, at statens sikkerhed til tider kan kræve udvikling af en vis industri, f.eks. produktion af en eller anden krigsfornødenhed, for hvis tilstedeværelse det ikke vil gå an at være afhængig af mulige fjender. Det er imidlertid klart, at forholdsregler mod en sådan fremstået mulighed burde tages direkte af staten selv, det vil sige, hvis individerne ikke med fordel kan gennemføre en sådan produktion, og dens gennemførelse var nødvendig for den offentlige sikkerhed, vil staten ikke gøre indgreb i nogen naturlig ret, men derimod udføre en berettiget og nødvendig offentlig virksomhed ved selv at overtage denne produktion. En sådan fremgangsmåde vil sikkert være mere retfærdig end den indirekte ved toldbeskyttelsen. Der er forholdsvis få tilfælde af den art. Er formålet at beskytte individer ved at gøre særlige industrigrene fordelagtige for fabrikanterne, da er statens handling i den henseende ikke blot fremmed for hvilken som helst af dens berettigede virksomheder, men i absolut modstrid med ethvert sandt princip for statsstyrelse, eftersom det er umuligt at hjælpe eller begunstige særlige personer eller klasser uden på bekostning af og til skade for andre. Ikke mindre stridende mod tilgrundliggende principper er ethvert forsøg på gennem pålæg af told at skaffe beskæftigelse for arbejdskraft, eftersom staten ingen ret har til at gøre andet og mere hverken for arbejde eller kapital end at sikre enhver nydelsen af naturlig lejlighed til og betingelser for sysselsættelse. Har staten på grund af, at den har forsømt at sikre en sådan nydelse, pådraget sig en forpligtelse overfor arbejdet, er det dens pligt at genoprette sådan lejlighed og sådanne betingelser hellere end at forsøge at give erstatning ved yderligere misbrug af sin lagt, ved stedse fortsat indgreb i

uafhængelig ret til naturlig konkurrence, ved hvilke den forværrer de onder, den søger at afhjælpe.

Spørgsmålet om forbrydelse indeslutter spørgsmålet om, hvilke handlinger der af staten skulle forbydes, og svaret herpå findes ved overvejelse af statsstyrelsens virksomheder. Handlinger, der sigler til at omstyrte staten, må af denne under udøvelsen af dens første eller selvbevarende virksomhed hindres. De udgør højforræderi forbrydelsen. De fredsforstyrrende handlinger er forbudt på grund af den anden eller fredbevarende virksomhed, medens de handlinger, der hindrer den lige nydelse af naturlige rettigheder, skal hindres ved udøvelsen af den tredje eller retbevarende virksomhed. Formålet skal i hvert tilfælde være at hindre eller afholde mennesker fra at udøve de forbudte handlinger, og de anvendte straffe skal udelukkende tilsigte dette formål! Enhver straf, der unødigt forøger den ulykke, som nødvendigvis er knyttet til udøvelsen af en forbrydelse, er snarere tilbøjelig til at forøge end til at formindske forbrydelser. Ikke blot for at øve retfærdighed mod forbryderen, men også i offentlighedens interesse skal der ikke spares anstrengelser for, at hans straf kan blive af den art, at den gjorde det mindre sandsynligt, at han ville forbryde sig igen. Han skal straffes, ikke for at tilfredsstille hævnlysten hos den, han havde forurettet, men for at bevare freden i den pågældende og i den kommende tid. Retten til selvforsvar indbefatter ikke tilfredsstillelse af hævnlyst, og intet menneske har ret til at kræve, at staten, idet den påtager sig hans forsvar, også skal hævne ham. Opsynsmænd og inspektører ved vore fængsler og forbedringshuse skal være i besiddelse af lige så megen omhu og ikke mindre anseelse for deres dannelse og menneskelige retskaffenhed end dem, man har betroet ledelsen af skoler og universiteter. En skrigende uretfærdighed er det, at man alt for ofte behandler dem, der blot er mistænkte for en forbrydelse, som om det allerede var bevist, at de var skyldige, og det ofte på en måde, der er alt for skændig til at være fortjent selv af den mest skyldige. Staten har hverken ret eller råd til at være uretfærdig. Når den får rettet sine egne misbrug, vil den i høj grad have formindsket antallet af forbrydelser. Den er alt for ofte ansvarlig for den forbrydelse, som den er kaldet til at straffe, til at kunne begrunde en anmasende selvretfærdig fremvisning af sin absolutte magt.

Spørgsmålet om ægteskab og skilsmisse, i det mindste så vidt statsstyrelsen har dermed at gøre, må løses ved undersøgelse af, hvil-

ke (om der er nogen) naturlige rettigheder spørgsmålet berører; thi at gennemtvinge, hvad der blot indbefatter religiøse og moralske forpligtelser, er helt ud fremmed for enhver af statens berettigede virksomheder.

Spørgsmålet om kvindens stemmeret må betragtes i tilknytning til statstyrelsens første og tredje virksomhed. Statens bevarelse afhænger af måden, hvorpå dens magt udøves. Der kan ingen visdom være, uden at den må være grundet på retfærdighed. Eftersom staten påtager sig at beherske alle personers opførsel inden for dens område, eftersom intet individ eller antal af individer har større ret end andre til at beo stemme over brugen af dens magt, og eftersom alles og enhvers ret fornuftigvis må antages at blive bedre beskyttet, når enhver har en stemme ved tilvejebringelsen af en sådan beskyttelse, end når det er overladt til en del at sørge for denne, vil det kun synes retfærdigt, at alle, kvinder ikke mindre end mænd, hvis rettigheder bliver berørt, skal have lige stemme ved de sager, der angår stans styrelse. Statsstyrelsen er kun en repræsentation for alle personer i det politiske legeme, der kaldes staten, og som er begrundet ved retten til selvforsvar mod fredens forstyrrelse. Retten til at tilvejebringe en sådan repræsentation tilhører ikke særligt mand eller kvinde, men fremstår af retten til selvforsvar, som i lige måde tilhører dem begge, og det skal synes, at staten under udøvelsen af sin tredje eller retbevarende virksomhed ikke på nogen måde skal nægte kvinden ret til at tage del i repræsentationens dannelse og virksomhed. Dannelsen af en fornuftig offentlig mening angående regeringssager kræver det hele folks, kvinders så vel som mænds, alvorligste og mest vedholdende opmærksomhed, og det er ikke usandsynligt, at kvinden, hvis der bliver kaldt på hende til at tage mere virksom del i borgerlige overvejelser, kan bidrage mere til fremme for en sådan mening.

Spørgsmålet om almen opdragelse indbefatter spørgsmålet om, hvorvidt det er nødvendigt for staten for sin bevarelse at sørge for børnenes opdragelse. Hvis ikke, kan der ikke være nogen berettiget begrundelse for en sådan opdragelse, eftersom intet menneske af naturen er berettiget til at kræve mere kundskab og bedre uddannelse, end han selv kan erhverve sig gennem nydelsen og udøvelsen af rettigheder til liv, frihed, ejendom og ombytning. Den oprindelige (primære) årsag til almen opdragelse, det vil sige på det offentliges bekostning, skal være, at man vil uddanne alle personer til et velud-

viklet borgerskabs pligter. Det skal ikke gå ud på at indprente nogen særlig statsstyrelsesteori angående politik, socialøkonomi og teologi, men at udvikle evnen og tilbøjeligheden til en uafhængig og samvittighedsfuld undersøgelse af alle spørgsmål, særligt dem, der opfordrer til politisk handling. De forskellige afdelinger af lærdomsanstalter skal være for intelligente til at antage nogen lærers, skoles eller noget partis opfattelse som absolut fastslået. Ingen lærer ved en offentlig skole, hvor lærd han end er, kan være berettiget til at fremsætte sin egen mening angående omtvistede spørgsmål, uden at han samtidig henleder de studerendes fulde opmærksomhed på de afvigende meninger, andre kan have og opmuntrer dem til selvstændig undersøgelse af alle meninger og teorier. En sådan lærer skal ikke dadles, men endnu mindre belønnes for at fremstille betydningen af resultaterne af hans egen eller andre menneskers personlige undersøgelser i politisk eller social videnskab, ligegyldigt hvor modsatte de kan være af almindeligt antagne teorier. Det er kun en barbarisk fortsættelse af det tyranni, der fra begyndelsen har karakteriseret statsstyrelsen, og som højligt har hæmmet dens og slægtens fremgang, at den har opmuntret opdagelser i værkstederne for fysisk videnskab, men har forfulgt hvem som helst, som har påtaget sig at gøre opdagelser indenfor den sociale videnskabs område. Hvilken som helst oplæring (i håndarbejde f.eks.) staten må foranledige ud over, hvad der er nødvendigt for et udviklet borgerskab, er kun begrundet, når staten påtager sig en sådan rådighed over barnets tid, at dette hindrer forældrene i at sørge for en sådan oplæring. Det har været en fejl ved det offentlige skolesystem, at det ved at optage al elevernes tid og opmærksomhed har hindret de elever, der helt og fuldt følger den foreskrevne skolegang, i at lære handel og forretningssædvaner eller anden praktisk gerning. Man bør ikke glemme, at i hvor vigtig skolens gerning end er, så er kendskab til og dygtighed i det praktiske livs gerning ikke mindre vigtig. Og skønt det ikke er statens pligt at undervise i handel eller håndværk, skal den dog heller intet gøre for at hindre eller vanskeliggøre, at de bliver lært. Når engang der bliver en videnskab om statsstyrelse, skal undervisningen deri i den offentlige skole så vidt muligt begrænses til at oplyse alt, hvad der vil være nødvendigt til forståelse af denne videnskab, idet skolens berettigede hjælp vil være at udbrede indgående kundskaber om styrelseskunstens teori og praksis.

Med opmuntring af social fremskridt har statsstyrelsen egentlig intet at gøre. Den skal reformere sig selv ved at ophøre med sine forsøg på at reformere samfundet. Den er kun ansvarlig for de sociale onder, som er forårsagede ved misbrug af dens magt. I stedet for at foreskrive hjælpemidler for samfundsonder skal den bevare naturlige tilstande, som altid er de mest gunstige for social så vel som for personlig sundhed, såvel fysisk som moralsk.

Statens bestilling er ikke lægens eller lærerens, men snarere politimandens. Når den virkningsfuldt udøver alle sine berettigede virksomheder, vil individer og samfund nyde frihed til at gøre hvilket som helst fremskridt, som fornuftigvis kan ventes, når hensyn tages til guds og naturens uforanderlige love. Ingen statsstyrelse kan forbedre disse love, og der skal ikke gøres noget forsøg på at gøre mere end at sikre hvert individ frihed til at lære og adlyde dem. Når som helst denne frihed vedvarende er til stede, vil samfundets sunde og naturlige fremskridt være sikret; thi hvert menneske vil da have frihed til at gøre brug af alle de goder, for hvilke gud og naturen har sørget, til forbedring af sig selv, og til at bruge ethvert værdigt middel og enhver berettiget indflydelse til fordel for sine medmennesker.

Almægtig visdom kan ikke have foranstaltet, og ingen statsstyrelse kan have optænkt gunstigere vilkår for menneskeslægtens timelige og åndelige velfærd end de vilkår, der vil bestå, når brugen af den borgerlige magt bliver begrænset til nøjagtig og virkningsfuld udøvelse af statsstyrelsens fire berettigede og eneste virkelig tilhørende virksomheder.